

HRVATSKI PLANINAR

ISSN 0354-0650

GODIŠTE 113

ČASOPIS HRVATSKOGA
PLANINARSKOG SAVEZA
izlazi od 1898. godine

4

TRAVANJ
2021

HRVATSKI PLANINAR

ČASOPIS HRVATSKOGA PLANINARSKOG SAVEZA

»Hrvatski planinar« časopis je Hrvatskoga planinarskog saveza. Prvi je broj izao 1. lipnja 1898. Od 1910. do 1913. tiskao se kao podlistak naziva »Planinarski list« u časopisu »Vljenac«. Od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. časopis nije izlazio, a od 1949. do 1991. godine izlazio je pod imenom »Naše planine«. Časopis izlazi u jedanaest brojeva godišnje (za srpanj i kolovoz kao dvobroj).

Nakladnik

Hrvatski planinarski savez
Kozarčeva 22, 10000 Zagreb
www.hps.hr
OIB 77156514497

Preplata i informacije

Ured HPS-a
tel. 01/48-23-624
tel. 01/48-24-142
uredhps@hps.hr

Uredništvo

Adresa elektroničke pošte za zaprimanje članaka, vijesti i ilustracija:
hrvatski.planinar@hps.hr

Tisk

Kerschoffset d.o.o.
Ježdovec

ISSN 0354-0650

Glavni i odgovorni urednik

Alan Čaplar
alan.caplar@hps.hr

Urednički odbor

Darko Berljak
Vlado Božić
Goran Gabrić
prof. dr. Darko Grundler
Ivan Hapač
Faruk Islamović
Krunoslav Milas
Radovan Milčić
prof. dr. Željko Poljak
Robert Smolec
Damir Šantek
Klara Jasna Žagar

Lektura i korektura

Željko Poljak
Robert Smolec
Radovan Milčić
Goran Gabrić

Bibliografija

Stari brojevi časopisa u PDF formatu i bibliografski pretraživač sadržaja svih dosad izdanih brojeva dostupni su na web stranici HPS-a www.hps.hr

Suradnja u časopisu

Časopis objavljuje sve vrste članaka i vijesti zanimljivih za planinare. Prednost imaju prilozi sa zanimljivim temama koji su popraćeni boljim izborom ilustracija. Slike se mogu slati elektroničkom poštom ili putem web-servisa za velike datoteke. Slike treba slati u originalnoj veličini (bez smanjivanja), ne unutar Word dokumenata. Uredništvo zadržava pravo redakture, lekture i korekture tekstova. Stavovi i mišljenja suradnika iznesena u časopisu nisu nužno stajališta Hrvatskoga planinarskog saveza.

Preplata

Godišnja preplata za Hrvatsku

iznosi 150 kuna. Preplata se uplaćuje na žiro-račun Hrvatskoga planinarskog saveza HR4123600001101495742, pri čemu na uplatnici ili u obrascu za plaćanje putem interneta, u rubrici »Posiv na broj«, treba biti upisan Vaš preplatnički broj.

Godišnja preplata za inozemstvo

iznosi 35 eura, a uplaćuje se na račun BIC ZABA-HR2X 25731-3253236, također uz poziv na preplatnički broj.

Cijena pojedinačnog primjerka je 15 kuna (+ poštarnina).

Vaš preplatnički broj otisnut je uz Vašu adresu na listiću za slanje časopisa. Nakon uplate i evidentiranja u HPS-u, na tom listiću možete vidjeti naznaku o obavljenoj uplati.

Kako se preplatiti

Zainteresirani za preplatu na časopis trebaju se telefonom, elektroničkom poštom ili putem web obrasca javiti u Ured Hrvatskoga planinarskog saveza (uredhps@hps.hr, 01/48-23-624, 01/48-24-142).

Časopis se distribuira poštom, na osobnu adresu preplatnika.

Godišnja preplata se odnosi na kalendarsku godinu, pa novi preplatnik nakon uplate dobiva sve brojeve tiskane u tekućoj godini. Preplata se automatski produžuje na sljedeću godinu, do opoziva. S prvim se brojem u novoj godini preplatnicima fizičkim osobama šalje uplatnica za preplatu, a preplatnicima pravnim osobama računi.

160 Izlet u doba korone

164 Zrakoplovna nesreća na Sljemenu 21. rujna 1950.

182 Sami – Sveti Ilij i ja

189 Uspomena na Tateka, velebitskog umjetnika

Sadržaj

Članci

- 160 Izlet u doba korone**
Zvonko Trdić
- 164 Zrakoplovna nesreća na Sljemenu 21. rujna 1950.**
Karlo Sučić
- 168 Sami – Sveti Ilij i ja**
Dean Jurčić

- 179 O kiši, odustajanjima i kestenijadi**
Željko Vinković

- 182 U zemlji legendi, planina, jezera i rijeka**
Vitomir Murganić

- 189 Uspomena na Tateka, velebitskog umjetnika**
Vjekoslav Kramberger

- 192 I medu bih zagrlila...**
Igor Mihelić

- 195 Polagano, korak po korak po Moslavackoj gori**
Željko Brdal

- 197 Zimski uspon na ljepoticu Bjelolasicu**
Željko Vinković

Rubrike

- 200 Planinarska faleristika:**
Značke HPD-a Biograd-a iz Bjelovara (Vjekoslav Kramberger)
- 202 Speleologija:** Održani speleološki ispitni
- 203 Planinarski putovi:**
Paklenički planinarski put – tradicija se nastavlja
- 204 Nova izdanja:**
Viki Grošelj: Krona Slovenije

Tema broja

Zrakoplovna nesreća na Sljemenu 21. rujna 1950.

Naslovnica

Ružica grad na Krndiji, foto: Alan Čaplar

204 Pisma čitatelja:

Prisjećanje na 16. Skupštinu PSH/HPS prije trideset godina (Jure Bušljeta)

- 205 Vijesti:** Otkrivena spomen-ploča na mjestu osnutka HGSS-a, Planinarska aplikacija za mobilne uređaje s operativnim sustavom Android, Ulaganja u planinarsku infrastrukturu u Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030.

Izlet u doba korone

Zvonko Trdić, Ogulin

Iz Ogulina na Klek vode dvije obilježene staze. Staza preko Vučića markirana je već od željezničkoga kolodvora, a ona druga tek od Puškarić Sela. Nama Prapućanima nekako je najdraža treća, ona preko Vražnjeg prelaza, što strmo pored Pećnika vodi u vrh Bukovlja. Tom smo se stazom Drago i ja, još kao klinci, najčešće penjali prema Malom polju i Franjkovcu, a poslije sve do Kleka.

Nešto nakon devet sati krenuo sam polako put Vražnjeg prelaza. Lijepo je vidjeti stari betonski most preko Dobre, selo Markoviće na drugoj obali i Klek kako izviruje iza brda nad kućama. Na tom se mjestu od pamtivijeka prelazila Dobra. Od obale do obale bio je složen red masivnih kamenih blokova pa je trebalo poskakivati s jednoga na drugi da bi se došlo na suprotnu obalu. Mladi bi prešli k'o od šale, a za starije, sa svežnjem drva

na ramenu ili kakvim drugim teretom, bilo je to teško iskušenje, pa ga nazvaše Vražnjim prelazom. Najteže je bilo prenijeti vodu iz Pećnika na Prapuće i pritom ostati koliko-toliko suh.

Nekoliko stotina metara nakon mosta staza vodi strmim hrptom uz rub Pećnika, koji se usjekao duboko u brijeđe čineći amfiteatar strmih litica, u čijem podnožju nekoliko izvora stvara zgodan potocić. Slikovite stijene Pećnika vjerojatno su najniže stanište Kitaibelova jaglaca u Hrvatskoj. Staza je strma, ali ipak ugodna za hodanje jer nije izložena srpanjskom suncu. Hladovinom mlade bukove šume vrlo sam brzo dosegao vrh brda nadomak prvih livadica Maloga polja. Zgodno je malo predahnuti na vidikovcu iznad provalije Pećnika, pa polako dalje. Uskoro se dolazi na markiranu stazu iz Vučića za Klek.

Stožac (lijevo) i Klek (desno)

Zastao sam malo na prvoj livadici, dugačkoj i uskoj, nekad brižno košenoj, s plitkom jamom na samom početku. Ondje se odigrala zgoda koje se prolazeći stazom uvijek rado sjetim. Zapravo, sve je počelo u ogulinskom kinu, gdje se tjednima vrtio film o Robinu Hoodu i njegovim odmetnicima iz Šervudske šume. Pored koplja, luka i strijele, koji su po uzoru na indijanske filmove i povijesne spektakle odavno bili naše osnovno naoružanje, od tada smo se počeli mlatiti štapovima poput Robina Hooда i Maloga Johna. Zgodna livada bila je prevelik izazov, pa nismo odoljeli, već smo odložili torbice, odsjekli svaki po jedan mladi bukvic i – borba je otpočela! Razmahali se mi palicama: Drago zamahne sa strane – ja blokiram, ja vraćam – on blokira, pa ponovno, na sve moguće načine. Najefektnije je bilo blokirati udarac onako iznad glave, premda smo takve uglavnom izbjegavali. Uslijedio je upravo takav napad, koji sam spretno blokirao, ali nisam dovoljno visoko dignuo ruke, pa sam dobio bukvicom po glavi, zateturao i neslavno zaronio u travu. Iskočila kvrga na tjemenu, glava zvoni od udarca, suze potekle same od sebe.

ZVONKO TRDIĆ

Most na Vražjem prelazu s Pećnikom u pozadini

Plačem ja, al' plače i Drago – ja od boli, a on od straha kako će sve to završiti. Odbacili smo palice, malo se pribrali pa produžili do Kolićeva stana, gdje smo običavali kuhati kavu ili čaj.

Kolićev je stan tada bio jedina nastamba na Malom polju. Zidan od lomljennoga kamena i prekriven betonskom pločom, bez vrata i prozora

ZVONKO TRDIĆ

Iz Ogulina na Klek vode dvije obilježene staze. Staza preko Vučića markirana je već od željezničkoga kolodvora, a ona druga tek od Puškarić Sela. Nama Prapućanima nekako je najdraža treća, ona preko Vražjeg prelaza, što strmo pored Pećnika vodi u vrh Bukovljia

– bio je prava blagodat u našim šumskim avanturama, osobito zimi. Odmah smo izvadili praznu limenku »mesnog doručka«, napunili je špiritom i postavili između tri kamena na kojima je sasvim dobro stajala zdjelica s vodom i poklopcem. Dok bi izgorio špirit u limenci, čaj je bio kuhan. Taj mi je put posebno prijaо. Lagano sam se krijeplio toplim čajem, neprestano pipajući čvorugu na glavi.

Malo polje prekrasna je gorska livada prepuna različitoga cvijeća i drugog bilja, koje smo jedno vrijeme marljivo skupljali, prešali i sušili za herbar. Drugom smo pak prilikom danima hvatali leptire i kojekakve druge kukce, koje bi omamljene alkoholom, pribadačama pričvršćivali na šperploču te ih ponosno nosili u školu, na sat prirode i društva.

Uzak pojas šume dijeli Malo polje od prostrane livade ispred Franjkovca. Onde se odjednom otvori lijep vidik prema vrhu Stošca, a desno na vrletnu klečku stijenu. Na drugom kraju livade, pored šumskoga puta za Vrhe i Veliko ili Gavanovo polje, obzidano je korito Franjkovca. Taj izvor rijetko kada presuši i oduvijek je bio prava blagodat za ljude i stoku. Franjkovac je najčešće bio krajnji cilj naših dječačkih izleta, mjesto osvježenja i okrjepe nakon dugotrajnoga hodanja. Desno od Franjkovca izlazi se na cestu Ogulin – Bjelsko, a preko nje, strmom livadom podno Soviljice, vodila je stara staza za Klek. Nedaleko od izvora Društvo za rekreaciju izgradilo je mali sportsko-rekreacijski centar Kneju.

Od Franjkovca se može preko Kneje, stazom za Stožac, te desno, markiranom stazom za Klek.

Poprište okršaja sa štapovima

Pogled na Klek sa livade kod Franjkovca

Nisam krenuo ni jednim od tih pravaca, već lijevo, šumskim putom uz potočić što ga vodom opskrbljuje Mrzljak ispod Soviljice, Franjkovac i još nekoliko manjih izvora, a gubi se u živopisnom ponoru u dnu plitke vrtače sred Velikoga polja. Tijekom godine dobar je dio potočnoga korita bez vode. Pored njega ograđeno je imanje sa stajom za ovce. Tim ovcama i njihovom vlasniku dugujemo zahvalnost što još uopće postoje Veliko i Malo polje jer bi bez njih većim dijelom sve odavno zaraslo u šikaru.

Na rubovima šume oko Velikoga polja izgrađeno je desetak vikendica. Ugodno je hodati tom prostranom gorskom livadom koja se prije redovito kosila. Na mjestima s dubljom zemljom bilo je i oranica, koje bi znatno podbacile u sušnim godinama. Nije tomu davno kada su se ta zapuštena polja intenzivno koristila i kada je ovdje bilo mnogo više ljudi.

Uspeo sam se lagano razvedenom, krševitom stazom za Ogulin, začas dosegnuo vrh brda te se počeo spuštati prema Demusima i Vučić Selu. S proplanka zvanoga Metališće otvorio se širok vidik na ogulinsko polje, grad Ogulin i okolna naselja. Pored nedavno uređenoga, malenoga ogulinskog skijališta, spustio sam se u Vučiće. Obraslom stazom, ispod brane koja čini jezero Bukovnik, teško sam se probio preko suhog korita Dobre, pa krenuo put Prapuća, pored Dragine rodne kuće, nakon nepuna četiri sata hoda.

Toga jutra, negdje oko 8 sati, u mrtvačnici groblja Sveti Petar, prekrižio sam na odru vršnjaka Dragutina Marinića, s kojim sam rastao i stasao. Umro je 4. srpnja 2020. U ovo čudnovato doba korone, kada nema čak ni uobičajenih posmrtnih ispraćaja, učinilo mi se zgodnim prošetati s Dragom stazama kojima smo mnogo puta zajedno prošli. Onako – za oproštaj!

Zrakoplovna nesreća na Sljemenu 21. rujna 1950.

Potraga za ostacima zrakoplova YU-ABC na Medvednici

Karlo Sučić, Zagreb

Prije godinu i pol u Hrvatskom planinaru objavljen je zanimljiv napis o padu britanskoga vojnog zrakoplova tijekom Drugoga svjetskog rata (članci »Putovanje u slobodu prije 75 godina« i »Tragom oborenog britanskog avijatičara«, HP 9/2019.). Preživjeli britanski vojni časnik Derek Maling opisao je pad zrakoplova i, još uzbudljivije, putovanje i skrivanje od ratnih opasnosti u nepoznatoj zemlji. Derekova kći Heather Maling rekonstruirala je s pomoću njegovih bilješki očeve putovanje od Rogatca u Sloveniji preko sjeverozapadne Hrvatske do Papuka te je pod vodstvom planinarskih vodiča HPS-a posjetila mjesta kojima je prošao njezin otac kada je prije više od 75 godina oboren njegov zrakoplov.

Podjednako je zanimljiva i tajnovita i priča o padu zrakoplova oznake YU-ABC 21. rujna 1950. na Medvednici. Mnogi Zagrepčani, pa ni planinari koji često posjećuju Medvednicu, za to i ne znaju jer se o tom događaju nije mnogo govorilo ni pisalo. Evo nekoliko riječi o tome, i o potrazi za izgubljenim tragovima prošlosti!

Gledajući Medvednicu, koja tek malo premašuje visinu od 1000 metara, možemo se zapitati kako je mogla utjecati na zračni promet u okolnom području. U njezinoj se blizini nalaze dvije zračne luke: međunarodna zračna luka Zagreb i zračna luka generalne avijacije Lučko.

Upravo je zračna luka u Lučkom bila 21. rujna 1950. odredište JAT-ova zrakoplova DC-3 na liniji Beograd – Zagreb. Toga je dana, u 8 sati i 4 minute, putnički avion registracije YU-ABC, s četirima članovima posade i sedmero putnika, poletio iz Beograda i brzo se uzdigao na visinu od 2000 m, leteći u smjeru Zagreba. Vrijeme je bilo oblačno pa se kapetan Borivoje Marković, 43-godišnji pilot s oko 2000 sati letačkog iskustva, morao oslanjati na vlastite izračune putanje leta. Marković je prije Drugoga svjetskog rata bio komandant 104. eskadrile Sestog lovačkog zrakoplovstva vojske Kraljevine Jugoslavije, a život su mu obilježile dvije zrakoplovne nesreće. Prva mu se nesreća dogodila toga istog dana – 21. rujna – dvanaest godina prije (1938.). Tada je za dlaku izbjegao smrt na Papuku i nakon toga odlučio

Zrakoplov YU-ABC

KOMISIJSKI IZVJEŠTAJ

o izvidjanju udesa aviona YU-ABC koji se dogodio 21.IX.1950 god.

- 1.-OZNAKA VAZDUHOPLOVA: YU-ABC
 2.-TIP VAZDUHOPLOVA: DC-3 putnički
 3.-VLASNIK VAZDUHOPLOVA: Jugoslovenski aerotransport, Birčaninova 1, Beograd
 4.-KATEGORIJA UDESA: katastrofa
 5.-MESTO UDESA: na polovini puta izmedju Sljemena /k.ko35/ i Puntijarke
 /ko23/ na Zagrebačkoj Gori
 6.-DATUM I ČAS UDESA: 21.septembar 1950 god. u 09,31 ili 0,932 časova
 7.-POSADA:

Dužnost	Zvanje	Prezime i ime	Godina rođenja	U c.v.s. od	Stručne škole
1. Prvi pilot	Pilot I kl.	Marković Borivoje	1907	od 24.VI. 1947	Pilot.šk193 lovač.šk193 Noćna.šk193
2. Drugi pilot	Pilot II kl.	Tot Stevan	1928	od 8.X. 1948	Pilot.šk.1948 Pilot.kurs u "JAT" 1949. r.
3. Radiotelegrafista	Radiotelegrafista letač III kl.	Jovanović Nikola	1927	od 3.I.1950 za radiotel letač u JA	Radiotelegraf kurs u JA.isp letač u JAT-u 1950.
4. Mehaničar- letač	Aviomehaničar II kl.	Jovanović Milorad	1915	od 18.VIII. 1947	Bravarski znan 1932, Avio- mehaničarski kurs u JA 1946.ind.

Službeno izvješće o nesreći

da na taj datum više nikada neće letjeti. Igrom slučaja, bio je jedini slobodni kapetan tog jutra 1950. i dobio je zadatak da krene na put.

S njegove je desne strane sjedio 22-godišnji prvi časnik Stevan Tot, a u prostoru iza kapetana i prvog časnika sjedili su 23-godišnji radiotelegrafist Nikola Jovanović i 35-godišnji aviomehaničar Milorad Jovanović. U planu leta navedeno je da se let izvodi po vizualnim pravilima letenja, a osnovni je uvjet za takvo letenje dobra vidljivost, kakve toga jutra nije bilo.

Kad su preletjeli Županju i Pakrac, u 9:07 radiotelegrafist Jovanović prelazi na komunikaciju s kontrolom leta u Zagrebu, a u 9:18 dobivaju QDM (magnetski smjer) od 291°. Posada je u tim trenucima bila upoznata s vremenskim uvjetima u Zagrebu te je u 9:20 započela postupno spuštanje s visine od 2000 na 600 metara. Pri spuštanju prolazili su kroz sloj oblaka, u nadi da će iz njega izroniti negde prije Zagreba i onda se orijentirati vizualno. No, budući da su proračuni spuštanja bili pogrešni, njihov je

zrakoplov bio mnogo bliže Zagrebu nego što su mislili.

Oko 9:25 piloti Marković i Tot naginju se preko instrumentske ploče kako bi gledali brežuljke koji su neočekivano izašli iz magle. Marković u tom trenutku dodaje snagu i započinje s uspinjanjem kroz oblake. Nikola Jovanović vraća se na svoje sjedalo i u 9:30 javlja kontroli leta u Zagrebu da ih dobro čuju.

Marković i Tot i dalje su bili nagnuti kako bi bolje vidjeli šumovita brda s lijeve i desne strane, a onda je nastao prasak, osjetio se udar i zrakoplov se počeo tresti. Jovanović se u svom sjedalu sagnuo što je više mogao i pokrio glavu rukama, a zatim je uslijedila još jača lomljava i strahovit udarac... a zatim tišina.

Podignuo je pogled. Radiostanica pomaknula se za 20 centimetara iz svoga položaja, a ispred njega, gdje su do tada sjedili Marković i Tot, nije više bilo ničega osim avionskog lima koji mu je onemogućavao izlazak iz goruće olupine. Provukao se do otvora s lijeve strane koji je nastao

diogram br.12o7 iz Zagreba
Primljen u Beogradu u 14,07

"Kontroli letenja i Upravniku pristaništa Beograd

YU-ABC udario u Sljeme blizu vojnog lecilišta stop Udarac u magli velikom brzinom stop Avion potpuno uništen stop Radiotelegrafista povredjen i u svesnom stanju prevezen u bolnicu Jovanović Nikola stop Ostali članovi posade i svi putnici poginuli stop Na mjestu nesreće postavljena vojna straža stop Dosla komisija UDB-e stop Lezevi se vade ispod ostataka aviona stop Nesreća se dogodila u 09,32 časa po srednjeevropskom vremenu stop Da li će i kada doći komisija stop Malim dalja uputstva

Upravnik pristaništa Zagreb'

od udara i krvavim rukama savijao lim kako bi izašao. Pri izlasku ga je zahvatilo velik plamen pa su mu se zapalili kosa i kaput. Dok se valjao po zemlji kako bi ugasio vatru na sebi, pristigli su vojnici koji su ga poslali u vojno lječilište i nastavili spašavati ljude i pakete iz prepolovljene olupine. Ostalim putnicima nije bilo spasa jer su prilikom udara svi završili u prednjem dijelu aviona, koji je bio u plamenu.

U nesreći je život izgubilo deset ljudi. Preživio je samo radiotelegrafist Nikola Jovanović i potom dugi niz godina nastavio letjeti za JAT.

Sve se to dogodilo na Medvednici, no u tadašnjim novinama i arhivskim dokumentima nigdje nije bilo podrobniјe opisano mjesto nesreće. U danima nakon nesreće olupina je bila pod nadzorom Jugoslavenske narodne armije i Udbe, a pošto je napisan izvještaj, ostavljena je u šumi. Uži prostor pada zrakoplova bio je ograđen

bodljikavom žicom, a pristup tom području navodno je bio zabranjen godinu dana. Ostatke je poslije većim dijelom sakupio i odnio održavatelj vodovoda i instalacija u lječilištu Brestovcu, izvjesni Franjo.

Godine su prolazile i priča je zaboravljena. Za nju znaju samo rijetki, a kao prva civilna zrakoplovna nesreća u Hrvatskoj, ne bi smjela pasti u zaborav. Zainteresiran za tu priču, dugo sam nastojao doći do podataka o svim okolnostima nesreće i točnom mjestu pada zrakoplova, no velik broj podataka bio je obavljen velom tajne, uglavnom zato što je istraga bila provedena pod okriljem vojske, a dokumentacija pohranjena u vojnim arhivima u Beogradu. Istraga je bila okarakterizirana kao vojna tajna, a očito je svima ostalima bilo jasno da nije baš poželjno previše »zabudati nos» u istraživanje što se i zašto dogodilo.

Mjesto pada nije ni na koji način obilježeno pa je do današnjih dana ostalo nejasno gdje je točno zrakoplov pao. Nadajući se da bi se možda mogli pronaći neki ostatci, bilo dijelova zrakoplova, bilo žice kojom je vojska ogradila mjesto nesreće, dao sam se u potragu po cijelom vršnom dijelu Medvednice. U prosincu 2020. napokon sam uspio pronaći mjesto stradanja. Na mjestu nesreće pronašao sam bodljikavu žicu koja se proteže jednim dijelom jaruge i jednu hrđavu lopatu, vrlo vjerojatno iz tog vremena. Olupina je odnesena, ali mogu se pronaći manji dijelovi.

Istražujući okolnosti nesreće i tražeći mjesto pada usredotočio sam se na činjenicu da se

AVIONSKA NESREĆA KOD ZAGREBA

ZAGREB, 22. rujna. — Jučer se na Sljemenu u blizini Zagreba uslijed magle srušlo putnički avion koji saobraća na liniji Beograd—Zagreb—Pula. U avionu su se nalazila 4 člana posade i 7 putnika. Kako se saznaće jedno lice je preživjelo nesreću. Iz Beograda na mjesto nesreće odletjila je avionom specijalna komisija koja vodi istragu.
(Taniug)

Novinska vijest u zrakoplovnoj nesreći na Medvednici

zrakoplov spuštao na visinu od 600 metara. Nejasno je misli li se na 600 metara iznad tla ili 600 metara iznad morske razine, no vjerojatnije je da je bilo 600 metara iznad morske razine, kao što se i danas računa u zrakoplovstvu. Kapetan je od kontrole letenja u Zagrebu dobio kurs, ali je zbog nekog razloga usmjerio avion nekoliko stupnjeva udesno. Kad je video obronke Medvednice iznad Markuševca, očigledno je započeo s uspinjanjem, u nadi da će preletjeti brda i tada utvrditi gdje se zapravo nalazi. Međutim, zrakoplov je već bio između dvaju uzvišenja u blizini planinarskog doma Runolist, između glavnog hrpta Medvednice s lijeve strane i rebra južno od jezera Tigrova oka i Šumareva groba. Ondje je kapetan skrenuo desno i doveo se u bezizlaznu situaciju. Kad je udar postao neizbjegjan, usmjerio je zrakoplov zadnji put u lijevu stranu, gdje je zapeo za drveće i srušio se pri velikoj brzini.

To se mjesto nalazi u području između vrha Sljemena i vrha Puntijarke, blizu ondašnjega Prekratičeva planinarskog doma, a današnjeg hotela Snježna kraljica. Nedostajalo im je nepunih 20 metara da prelete hrbat Medvednice.

Zrakoplovna nesreća iz 1950. zasluguje još istraživanja, no i ovako možemo barem djelomično rasvijetliti činjenice i podsjetiti na ovaj gotovo zaboravljen događaj na najposjećenijoj hrvatskoj planini. Bila je to prva civilna

KARLO SUČIĆ

Zupčanik pronađen 2020. na mjestu nesreće

zrakoplovna nesreća u Hrvatskoj pa je treba već i zbog toga sačuvati od zaborava. Danas-sutra moglo bi se mjesto pada obilježiti odgovarajućim spomen-obilježjem, kao podsjetnikom na taj nesretni događaj iz sredine 20. stoljeća.

Mjesto pada zrakoplova

MARIO ĐEŽIĆ

Sami – Sveti Ilija i ja

Dean Jurčić, Kastav

Nezaboravno biokovsko iskustvo, više od 1800 metara strmih uspona i strmih spuštanja, predivna priroda i čarobni vidici, ponegdje izbljedje markacije i jedno promašeno križanje, vrlo malo hлада i pravi »zvizdan«, sami, Sveti Ilija i ja, poneka divokoza i ptica... Treba znati uživati na planinarski način.

Usponi na biokovske vrhove Svetog Iliju i Šćirovac, za koje mnogi kažu da su zbog svog položaja i visine najteže dostupni vrhovi Hrvatske planinarske obilaznice, već dugi niz godina stoje na popisu mojih želja, ali nikako da se te želite i ostvare. Ili nemam vremena, ili nisam tjelesno spreman, ili je prevruće, ili su pak neki drugi prioriteti, i tako sam te uspone godinama ostavljao po strani. Lanjskoga smo ljeta namjeravali na odmor u Dalmaciju pa sam uoči puta sám sebi odlučno poručio – ovaj put usponi na te kultne biokovske vrhunce nemaju alternativu.

Unatoč određenom iskustvu i planinarskoj vještini, najmanje sam se želio penjati sám zahtjevnim biokovskim stazama, ali igrom slučaja nakraju je bilo baš tako. Nisam više htio odgadati uspon jer godine prolaze, a taj dio Biokova za mene stalno ostaje nedosanjan san. Zato sam

odlučio, iako nevoljko, da u biokovska bespuća krenem sám.

Meteorolozi su najavili vrlo topao dan. U toplo, kolovoško jutro, još po noći, supruga me vozi prema početnoj točki moje ture – zaselku Bartulovićima ponad Gornjih Brela. Vrlo uskom cestom stižemo do proširenja kraj kojeg se nalazi garaža s markacijom i već bližedim natpisom »BPS KT 20«. Ovdje gdje završava Biokovska planinarska staza (prije: Biokovska partizanska staza, BPS), za mene tek počinje cjelodnevni izazov. Preko pet kontrolnih točaka BPS-a planiram stići u Bast (Gornje Selo). Baš razmišljam, nekako mi se često događa da planinarsku obilaznicu prolazim naopako, počevši od kraja.

Strm uspon do špilje Pozjate

Putokazi kažu: Pozjata 3 h, Šćirovac 4 h, Sveti Ilija 5:30 h. Dan se počinje buditi, sat pokazuje 5:45. Krećem uz zvukove lagane glazbe koji dopiru s obližnjeg imanja. Bitno je uzeti dovoljno vode (ponio sam četiri i pol litre), kremu za zaštitu od sunca i planinarske dnevниke.

U početku se lako penjem dobro uređenom stazom uz suhozide Galijatova dolca, probijajući se kroz gustu makiju. Uspon ubrzo postaje vrlo strm i strmina ne popušta sve do sljedeće kontrolne točke BPS-a. Na nekoliko se mesta otvaraju ograničeni vidici prema zaselcima Zavetorja i dalje u daljinu do vjetroelektrana na Kamešnici.

Nakon sat i 20 minuta uspona izlazim na manji proplanak na kojem se odmah uza stazu nalazi velika stjenovita ploča s ovećom kamenicom u kojoj se nakuplja voda. Iako nema nikakva natpisa, zaključujem da je to kontrolna točka br. 19 BPS-a – Grljak (989 m). Zadovoljan sam vremenom za koje sam prešao prvi 2,6 km puta i pritom svladao visinsku razliku od nemalih 660 metara. Na Grljaku se prema sjeveru odvaja markirana planinarska staza koja uz Krajsku kuću vodi do zaselka Čikeša.

DEAN JURČIĆ

Špilja Pozjata

Planinarsko sklonište Kale na zaravni pod vrhom Jagodnjakom

Nakon kratkog odmora nastavljam stazom, možda i mrvicu strmijom nego na prvoj dionici. Penje se između grebena Bile kose (1376 m), s jedne, i Babnjače (1262 m), s druge strane, kroz sada već vrlo rijetku makiju, do travnatih padina ispresjecanih kamenjem. Već se pružaju široki vidici na prostrano područje od Omiške Dinare, preko doline Cetine do Kamešnice i hercegovačkih planina. Iznad brijege već proviruje jutarnje sunce, pozdravlja me i kao da mi želi reći – danas ču biti tvoj vjeran pratitelj!

Staza nakratko prolazi borovom šumicom, a zatim izlazi na otvorenu krašku golet. S obližnjih stijena dobrodošlicu mi je zaželjela jedna divokozna, uz upozorenje – ovo je moje carstvo, ovdje sam ja gospodarica!

Napredujem polako, korak po korak, a pogled prema gore otkriva mi otvor u stjeni – špilju Pozjatu (1475 m). Na stjeni lijevo od ulaza stoje natpis »BPS KT 18« i simbol nekih prošlih

vremena. Ulazim u hladovinu špilje svjestan činjenice da će danas teško opet doživjeti takav osjećaj svježine. Špilja je nekad pružala zaklon od nevremena stočarima i lovcima koji su obitavali na tim prostorima. Od Grljaka dovre trebalo mi je malo više od sat vremena planinarskog hoda. Zadržavam se tek desetak minuta, jer moram dalje, još je dalek put pred mnom.

Očaravajući vidici na Šćirovcu

Odmah ponad špilje račvanje je planinarskih putova označeno planinarskim putokazima. Desna staza vodi prema planinarskoj kući Bukovac (2:45 h) i Brelima (4:30 h), a ja skrećem blago lijevo prema Šćirovcu (1:30 h). Oko mene su mnogi neznani biokovski vrhunci, ali među njima razaznajem vrh Šćirovca koji mi se odavde prvi put ukazuje.

Za četvrt sata stižem na lijepu, travnatu zaravan pod vrhom Jagodnjaka (1534 m), usred koje

Put po biokovskom kršu prema Šćirovcu

se nalazi suhozidom optočena lokva Kale. Uz lokvu su članovi PD-a Pozjata iz Brela postavili kontejner i uredili ga kao planinarsko sklonište Kale (1480 m). Vrlo je uredno, a u njemu se može smjestiti desetak osoba. Ima drvene ležajeve, stol i klupe te peć na drva. Doduše, s obzirom na krško okruženje, drva za loženje nije baš lako pronaći. Staza nastavlja prema jugoistoku, a putokaz nagojavačeće da do Šćirovca ima još sat hoda. Na stupu stoji i plava oznaka puta Via Adriatica.

Nastavljam uspon desetak minuta golim padinama do grebena, odakle se ponovno otvara vidik na zadivljujući vrh Šćirovca, ali i na vrh Svetog Iliju, koji je i s velike udaljenosti prepoznatljiv po kapelici. U nastavku gubim malo na visini jer se staza triput spušta pa opet penje. Prolazim povrh veće vrtalice ogradiene suhozidima koja podsjeća na to da se nekad u biokovskim bespućima intenzivno živjelo i radilo. Nakon oštrog uspona stižem na prijevoj pod Šćirovcem na kojem je račvanje planinarskih putova. Do

vrha je još laganih pet minuta uspona, pa nakon nešto manje od tri i pol sata hoda konačno stojim na vrhu Šćirovca (1619 m). Vrh je označen manjom hrpom kamenja na kojoj je vidljiv još samo natpis »KT 17«, koji potvrđuje da je to 17. kontrolna točka BPS-a.

Panoramski vidici na sve strane svijeta očaravajući su. Prema moru vide se otoci Brač, Hvar, Vis, Korčula i poluotok Pelješac, a prema sjeveru Dinara, Kamešnica i hercegovačke planine. Na zapadu su veličanstveni masivi Omiške Dinare i Mosora, između kojih se probija rijeka Cetina. Tu su u blizini i manje poznati vrhovi Zeca i Čorline. Poseban je vidik prema jugoistoku, na glavni biokovski greben, kojim dominira šiljati vrh Sveti Jure s TV odašiljačem.

Zasad sve teče po planu, slobodno mogu reći idealno. Zahvaljujući laganim povjetarcu, još uvijek dobro podnosim i sve veću toplinu. Međutim, na vrhu ne vidim zig. Ipak, spustivši se desetak koraka niže, nailazim na manjoj stijeni

na ugrađen metalni trokutasti žig vrha, koji je bez natpisa na tom jakom suncu doista teško uočljiv. Na vrhu se zadržavam 40 minuta. Vrlo bih rado ostao i duže, ali treba poći dalje.

Uskim grebenom do Svetog Ilije

Staza se spušta južnim, travnatim padinama Šćirovca do prijevoja Vratca. Ondje mu se pridružuje staza koja dolazi iz zabiokovskog zaselka Šute te preko Šutinih staja vodi do Šćirovca (4 h). Ubrzo sam na još jednom račvanju, gdje se odvaja staza prema moru, uz obližnju lokvu Mijači i preko Mandlove ploče do Basta. U tom sam se dijelu malo mučio s praćenjem puta jer po travnatim padinama nema ugažene staze, a rijetke oznake na ponekom kamenu blijede su i teško uočljive na bliještećem suncu. Bilo bi poželjno križanja označiti putokazima.

Slijedi umjeren uspon po planinskoj kosi do vrha Ledenice (1589 m). U vrtači sa sjeverne strane Biokova još uvijek svim nepogodama odolijevaju stari suhozidi i ostaci kuća nekadašnjih Josipovića stanova. Približavam se moćnom,

uskom grebenu kojim vodi staza prema Svetom Ilijii. Ta dionica, koja prolazi najužim dijelom Biokova, obiluje čarobnim vidicima na sve strane svijeta te je po mnogočemu najljepši dio cijele današnje ture. S objiju bočnih strana stijene se strmoglavo obrušavaju prema provalijama pa malo dodatnog opreza pri kretanju nije na odmet. Ali kada staza nije mokra i skliska, ne bi trebala predstavljati poseban izazov. Nekoliko se puta spušta pa opet penje, a tek na kraju slijedi malo zešći uspon na sam vrh Svetog Iliju.

Prizori su nadnaravnici! S jedne je strane morsko plavetnilo, a s druge prostrano zaleđe s mnogim planinskim uzvišenjima. Ne znaš je li ljepši pogled prema naprijed na Svetog Iliju, Svetog Juru i okolne vrhove ili, ako se okreneš unatrag, prema sjeverozapadnom dijelu planine, kojim dominira impozantni Šćirovac. Ponad mene je plavo nebo bez ijednog oblačka i sunce koje nesmiljeno prži. Povjetarac više nije učinkovit kao prije pa toplina postaje sve izraženija. No ništa mi ne može pokvariti taj jedinstven doživljaj ljepote prirode koja me okružuje.

Uski greben prema Sv. Ilijii

DEAN JURČIĆ

Odmor u kapelici

Točno sat i 20 minuta hoda trebalo mi je da od vrha Šćirovca stignem do kapelice koja ponosno stoji na samom vrhu Svetom Iliju (1640 m). Ne propuštam priliku da pozvonim za sreću. Taj je vrh prava poslastica za sve planinarske slado-kusce. Kad stojiš na njemu, brzo zaboraviš na sav uložen napor i proliven znoj, a srce ti ispuni osjećaj sreće i zadovoljstva. I tako sam danas hodočastio svetom Ilijom, dok se tradicionalno hodočašće održava otrplike mjesec dana prije. Svake godine subotom koja je najbliže 20. srpnju slavi se blagdan svetog Ilije i njemu u čast ovdje se služi sveta misa.

Sklanjam se u unutrašnjost kapelice kako bih se barem nakratko sakrio od sunca i odmorio u hladovini. Iznad maloga, jednostavnog oltara sa svijećnjacima postavljen je reljef koji starozavjetnog proroka svetog Iliju prikazuje baš onakvoga kako ga opisuje Sveti pismo – »podignutog u vihoru ognja, u kolima s plamenim konjima«. Tu smo sami u tišini – samo sveti Ilija i ja.

Kapelica je građena od biokovskoga kamena i jedan je od najljepših i najizvornijih sakralnih objekata na Biokovu. Na ploči iznad ulaza stoji uklesan natpis: »NA SLAVU BOGA OVU KAPELU SV. ILIJE OBNOVIŠE VJERNICI ŽUPE ZAGVOZD JUBILARNE 2000. GOD.« Ime vrha i nadmorska visina zapisani su na stijeni pored ulaza u kapelicu, ali i nekoliko koraka dalje na stupu putokaza. Metalni žig ugrađen je u jugoistočni zid kapelice. Vrh je kontrolna točka HPO-a, BPS-a i Planinarskog puta Dalmacija, pa sam žig sa zadovoljstvom utisnuo u svoje planinarske dnevниke. Točno ispod vrha prolazi i istoimeni tunel, dug 4248 metara, koji je približio biokovsko zaleđe morskoj obali.

Vidike je nemoguće opisati, jednostavno ih treba doživjeti! Biokovski Sveti Ilija jedan je od najljepših vidikovaca u hrvatskim planinama. Kako bi tek bilo lijepo vani malo zategnuti i onako istinski uživati, ali to mi, nažalost, žarko ljetno sunce danas ne dopušta. Nekako me najviše mami pogled dolje, u dubinu, prema

Vidik s grebenske staze na Bašku Vodu i otok Brač

DEAN JURČIĆ

Šćirovac u daljinji

plavom moru, jer sad mi je najveća želja što se prije spustiti do Basta i okupati u nekoj šljunčanoj uvali.

No preda mnom je još mnogo planinarenja do kraja ove pustolovine. Putokaz kaže da je do Basta preko lovačke kuće Osićine tri sata, a ja namjeravam i do 15. kontrolne točke BPS-a – Motike, što dodatno produžuje cijeli put. Na Motici sam bio prije desetak godina obilazeći Poučno-ekološki put »Dr. fra Jure Radić«, ali sad je nova priča – BPS.

Na Svetom Iliju zadržao sam se cijelih sat vremena i ondje dočekao podne.

Biokovo – planina hraniteljica

Spuštam se po biokovskom kamenjaru prošaranom busenjem trave, po ravnim i zaobljenim stjenovitim pločama prema vrtači Jezeru, s velikom jamom. Već izdaleka, u vrtači su vidljivi ostaci suhozida, koji omeđuju plodno tlo u kojem su se nekad uzgajale poljoprivredne kulture. Odmah s druge strane prijevoja, u travnatom procijepu

stisnutom među stijenama, ostaci su Matijaševića stanova ispod Ilike. Ovdje se život intenzivirao zbog više kamenica u kojima se voda zadržava i do ljetnih mjeseci, a i zbog obližnje jame u kojoj se vjerojatno dugo zadržavao snijeg. Jedna

Nadomak vrhu Sv. Ilijie

se kamenica nalazi tik uz planinarsku stazu i puna je vode.

Inače, zanimljiva je priča o biokovskim ledarima, koji su sve do kraja šezdesetih godina prošlog stoljeća, u vrijeme dok još nije bilo hladnjaka, iz prirodnih jama ledenica vadili led. Nije to bio nimalo lagan ni bezazlen posao. Ledene su blokove oblagali bukovim lišćem i umotane u grubo seljačko sukno od kostrijeti prenosili na magarcima, a neki čak i na svojim leđima, do sela i gradova, za potrebe hotela, ugostiteljskih objekata ili mesnica. Tako su zarađivali za kruh. U spomen na njihovu muku danas se planinarska kuća u Velikom Brdu pod Biokovom zove imenom velobrdskih ledara. Kuća u Velikom Brdu (292 m) pruža ugodno prenoćište između biokovskih tura.

Ovdje se prema sjeveru odvaja planinarska staza do sela Dedićâ. Žurim dalje starim pastirskim stazama po sjevernim padinama Biokova, dijelom kroz izgorjelu borovu šumu, dijelom travnatim stazama protkanim kamenjem. Na jednom mjestu penjem se klesanim kamenim stubama do jednog od rijetkih borova koji je

ostao očuvan nakon požara. Kapelica na Svetom Iliju ostaje sve dalje iza mene, a TV odašiljač na vrhu Svetom Juri sve je bliže. Ne, neću danas do Svetog Jure, iako bi to bilo pravo finale ove ture, već ostajem pri odluci da se spustim u Bast.

Oprezan sam u praćenju staze jer znam da moram prieći preko dvaju križanja, na kojima se odvajaju staze preko Osičina do Basta, a ja moram prema Motici. Križanja su dobro označena putokazima tako da nemam teškoća s orientacijom. Jedan od putokaza kaže – do Motike još sat i 30 minuta. Pješaćim podnožjem još jednoga biokovskog vrha, Kuranika (1556 m), te ubrzo dolazim do impresivnih Radića stanova, i to bašćanskih, kako napominje natpisna ploča na jednom boru. Pitoma je to oaza zelenila omeđena dobro očuvanim suhozidima i ostacima pastirskih stanova. Natpis na stijeni usmjerava prema vodi, negdje sam pročitao »najboljoj koju ste ikad pili«, ali nisam imao potrebe za dopunjavanjem zaliha.

Možda su upravo ovdje najdojmljiviji ta drevna povezanost i suživot planine i ljudi koji su ulažući neizmjerne napore stvarali i održavali male zemljane površine, dolce i zaravni u

Vidik sa Svetog Ilije na središnji dio Biokova

DEAN JURČIĆ

Impresivni Radića stanovi

njedrima surovoga krša. Biokovo je bilo planina hraniteljica njih i njihovih obitelji, gotovo sveta planina. Obrađivali su zemlju, sadili krumpir i sijali žitarice, u sušno su doba selili svoja stada na planinske pašnjake, a bavili su se i lovom. Razvila su se stočarska naselja sa skromnim, kamenim, pastirskim stanovima, skladno uklopljenima u okoliš. Na nekoliko trenutaka zamišljam kako se ovdje nekad živjelo, radilo i zabavljalo, jer nakon napornoga rada ljudi su se okupljali uz vatrnu, pjevalo se, igrale su se društvene igre, pripovijedalo... Svako vrijeme nosi neke zanimljive priče.

Izgubljeno križanje

Već sam prilično umoran, a vrućina postaje paklena. Prema kartama, do Motike više nema križanja pa sam barem u tom dijelu bezbrižan. Preostaje mi samo pratiti markacije. Staza i dalje ide po sjevernim padinama, koje odlikuje skladna kombinacija već požutjelih travnjaka i

sivog kamenja. Uza stazu nailazim i na nekoliko zanimljivih nakupina stijena, a tu i tamo na poneki bor koji mi barem nekoliko sekundi pruža predah od sunca.

Polagano se spuštam pa opet penjem, obilazim ponikve. Priroda u ovom predjelu djeluje nekako pitomo. U daljini strši Sveti Jure sa svojim šiljatim tornjem. Vidici se pružaju uglavnom na biokovsko zaleđe i dalje prema hercegovačkim planinama. Znam da se moram vratiti na primorske padine Biokova kako bih se spustio u Bast, ali kojom stazom? Nisam više siguran da sam na pravom putu. Markacije postoje i druge staze po kartama nema, ali...

Razmišljam jesam li gdje promašio križanje, ali opet nisam siguran. Vrijeme odmiče, umor je sve veći, a od Motike ni traga ni glasa. Moja bi staza ipak trebala biti gore na padinama Ćulice, pa se pokušavam uspeti, ali ubrzo shvaćam da tako na divlje po strmim goletima teško mogu

»ubosti« pravu stazu. Obuzela me misao kako nije dobro ići sam u planinu, ali... Ispred mene je zanimljiv vrh zanimljiva imena – Lipa glavica (1526 m). Staza ovdje čudno zaokreće prema sjeveru. Konačno dolazim do stijene s natpisom »Sv. Ilij« u smjeru iz kojeg sam došao, a u smjeru prema naprijed стоји natpis »ŠLRL«, koji do danas nisam dešifrirao. Odlučujem se vratiti. Ako ne nađem put do Motike, vraćam se do odvojka za Osićine pa tom stazom do Basta. Dan je srećom dug, pa nema razloga za nemir.

Laknulo mi je kad sam došao do izgubljenoga križanja, ali u biti, bilo ga je lako promašiti. Staza BPS-a na tom mjestu naglo skreće udesno gore po padinama Ćulice, a mene je odvukla ravno markirana ugažena staza koja vodi prema Lipoj glavici i dalje vjerojatno do puta koji se iz zaselka Brzice preko Kaoca penje do Lokve. Skretanje je označeno nisko dolje na stijeni crveno-bijelom crtom i jednostavno ga nisam opazio. To me je koštalo više od sat izgubljenog vremena i više od tri kilometra dodatnog pješačenja!

Zadovoljstvo na Motici

No, to nije više bitno. Natpis na stijeni »BPS«, na koji ubrzo nailazim, potvrđuje mi da sam opet na pravom putu. Iznenadjuje me kratak, ali oštar uspon do vršnog dijela Ćulice (1529 m). Dobro je, ponovno vidim more! Razaznajem u daljinu i vrh Veliki Šibenik (1467 m), prepoznatljiv po većoj borovoj šumi. Odavde bacam posljednji, oproštajni pogled na Svetog Iliju, koji je bio glavni cilj današnje ture.

Očarava me taj mrežasti bikovski krš koji me okružuje. Baš svaka zelena oaza u njemu ograđena je suhozidima i nekad je bila obrađena. Gotovo nezamislivo na tim visinama i u takvom krajoliku! Slijedi još dvadesetak minuta spusta po nezgodnom kamenjaru, bez staze, od markacije do markacije, do Lančareva dolca na krševitoj visoravni Motike, gdje su nekad bili bašćanski pastirski stanovi. Tu je KT br. 15 BPS-a označena natpisom na jednom od suhozida. Stablo bora s putokazima omogućava mi kratak predah u hladovini. Prema putokazima, odavde je do

Svetog Ilije dva sata, a do Basta još duga dva i pol sata.

Prema jugoistoku odvaja se staza do Lokve (2 h) i Vošca (3:30 h), a ja nastavljam ravno do šiljate stijene ispod vrha Motike (1472 m), na kojoj je žuta ploča KT br. 11 Poučnog puta dr. fra Jure Radića s natpisom »Uvijek gledah liticu od koje se odcijepih«. Ovdje se lijevo odvaja staza prema Šibeniku i Borovcu. Treba je malo potražiti, jer nije označena putokazima, baš kao ni moja staza za Bast. Pronalazim neku strmu stazu, koja i nije staza, već strmoglav spust po kamenjaru u usjek među strmmim liticama. Tek ugledavši malo niže prvu markaciju, shvatim da je to moj put do mora. Poneki putokaz ili natpis na križanju itekako bi dobro došao.

Oštar sput do Basta

Pogled dolje na selo Bast i more nije nimalo optimističan. Ostaje još dobar dio puta pa nemam što čekati, moram »na glavu« prema dolje po užarenom kamenjaru. Treba »odraditi« otprilike tisuću metara strmog spuštanja u vrelo ljetno popodne.

U jednom dijelu puta hladovina rijetke borove šume čini mi toplinu koliko-toliko podnošljivom. Nakon otprilike pola sata spuštanja, u klancu Oštrog Umca prilazi staza od lovačke kuće Osičine. Sada treba svladati strm i uvijek neugodan sipar u podnožju gotovo okomitih stijena.

Pola sata skakutanja po siparu čini me još umornijim, ali ne posustajem, nego u dobrom ritmu nastavljam prema moru. Markacija na manjoj stijeni na kojoj je posložena hrpa kamenja simbolično označava kraj teške staze po siparu i početak malo manje teške dionice kroz rijetko visoko raslinje. Uz stazu, pod vrhom Umcem (705 m), s jedne je strane mala kapelica sv. Nikole, a s druge ispod suhozida izvor Korito (650 m). Čitao sam da taj izvor ne presušuje ni ljeti, ali ako sam dobro primijetio, ove je godine bio posve suh.

Staza postaje malo položitija i prijeći gole padine u podnožju stjenovite barijere. Sad već zadovoljno pogledavam unatrag jer je šiljata litica pod vrhom Motike, od koje se »odcijepih« prema moru, daleko iznad mene. Opet sam u borovoj šumi, a za nekoliko minuta i kod prvih kuća Basta

Vidik prema Bastu i Podbiokovlju

Pogled sa staze na biokovske stijene (desno vrh Motika)

(Gornje Selo). Dolazim do asfaltne ceste, gdje na zidiću u dubokoj hladovini čekam svoj prijevoz do mora. Ispijam posljednje kapi vode, što znači da sam pogodio pravu količinu. Po takvoj vrućini najvažnije je bilo imati dovoljno vode, sve drugo manje je bitno. Od Motike do Basta spustio sam se za sat i 45 minuta, što je ipak prilično brže od vremena na putokazu (2:30 h).

Iza mene je, uključujući i ono nepotrebno lutanje, više od 9 sati hoda, više od 20 prehodanih kilometara uz 1800 metara uspona i otprilike isto toliko spuštanja. Doživio sam nezaboravno iskustvo, osjetio očaravajuću moć Biokova u tih pola dana provedenih u njegovim njedrima. Prilično sam iscrpljen od dugoga hoda, još više od paklenog sunca koje me je gotovo cijelim putem nemilosrdno pržilo. Ali što sam drugo i mogao očekivati od surovog Biokova toga toploga kolovoškog dana!? Možda, barem na nebu, tu i tamo poneki oblačak!

Bio je to ipak predivan planinarski izazov: sami – biokovska golet i ja, cijelim putem »nigdi čovika«, samo poneka divokoza i ptica. Bućkajući se u moru u Promajni brzo sam zaliječilo sve tegobe, a pogled na biokovski masiv osunčan posljednjim zrakama sunca dodatno me je ispunio ludim dojmovima. Oduševljenju nije bilo kraja. Zaista, treba znati uživati na planinarski način!

DALJINAR

Bartulovići (332 m) – Lokva Grljak (989 m)	1:20 h
Lokva Grljak – špilja Pozjata (1500 m)	1:05 h
Špilja Pozjata – pl. sklonište Kale (1480 m)	0:15 h
Pl. sklonište Kale – Šćirovac (1619 m)	0:40 h
Šćirovac – Sveti Ilja (1640 m)	1:20 h
Sveti Ilja – Motika (1395 m)	1:40 h
Motika – Bast (360 m)	1:45 h
Ukupno: 8:05 h	

O kiši, odustajanjima i kestenijadi

Željko Vinković, Bjelovar

Zavidno je zanimanje zavladalo za neslužbeni pješački pohod po Bilogori, za kestenijadu kod planinarske kuće »Rudi Jurić«, na koju smo planirali s petka na subotu. U srijedu sam dobio Erwinov e-mail u kojem se raspitivao o planovima i pripremama. Javili su se i Nikolina i Dubravko, koji su također htjeli biti u ekipi. Čuo sam se i s Đurom te smo dogovorili sastanak u K-2 (ne na K-2!), na kojem smo utvrdili da će polazna točka pohoda biti šuma Trnovka na asfaltnoj cesti prema Babotoku u petak u 3 ujutro.

Ispred planinarske kuće Rudi Jurić na Pesku

Već sam imao pripremljen pohod od 13 kilometara odanle do Stankova vrha. Trebalo je samo »dovršiti« preostalih 17 kilometara od Stankova vrha do planinarske kuće »Rudi Jurić« na Pesku. Sve je bilo izvedivo, ali vremenske prilike nisu bile na našoj strani. Nadao sam se da će meteorolozi pogriješiti i da će kiša najavljena za noć početi tek u subotu dopodne. S tom sam nadom otisao i spavati.

Oko pola jedan u noći probudio me huk vjetra. Dobro je, pomislio sam, vjetar će zadržati

ŽELJKO VINKOVIĆ

Pečenje kestenja

kišu, a možda je i otjerati. Ustao sam pola sata nakon toga. Počelo je polako padati, ali vjetar je još bio jak. Obavio sam jutarnju higijenu, lagano istezanje i obavezan doručak te pogledao van. Kiša pada, ali ne toliko kako da bih prema dogovoru zvao Đuru i obustavio akciju. Sva oprema u ruksaku umotana je u vrećice, a preko ruksaka prebačena je zaštitna presvlaka. Pelerinu sam izvadio iz ruksaka da bude pri ruci, a prije obuvanja čarape sam omotao vrećicama i tek onda obuo cipele i navukao gamaše.

Bio sam spremam za polazak autom do Bjelovara, odakle su nas Ada i Boba trebale prebaciti do polazne točke. Uto je zazvonio mobitel. Đuro kaže da je u Bjelovaru prolom oblaka i da je odlučan da odustajemo. Ne želeći se predati samo tako, pokušavam ga uvjeriti da

kod mene (u Malom Trojstvu) pada zanemarivo, premda sam sumnjaо u to da ћemo ostati suhi – ipak je to oko osam sati hodanja. Morao sam odustati, iako sam se još uvjek nadaо da ћe me netko od hodača nazvati i reći da vrijeme nije tako strašno.

Mobitel je ponovno zazvonio. Sve su mi nade potonule jer je i Dudo zaključio da odustaje zbog vremena. Osjetio sam da sam stjeran u kut, kao boksač na konopcima, te da treba samo baciti ručnik na pod i sve ћe biti gotovo. Dobro, predao sam se, akcija se obustavlja. Odustajanje je bilo logično, premda sam ostao pitajući se zašto se Geronimo nije predao kada je na njega krenulo 5000 američkih i 3000 meksičkih vojnika. Zavukao sam se u sad već hladan krevet, iako mi ni nakon sat vremena san nije dolazio na

oči. Neprestano sam vrtio nove varijante koje mogu spasiti cijelu stvar. Oko pola četiri ipak sam zaspao.

Kad sam se u sedam sati probudio, kiša je gotovo prestala. Odlučio sam otići autom do Stankova vrha. To je polovica noćasne ture. Tamo sam mislio pričekati ekipu koja je trebala doći autima iz Bjelovara. Nazvao sam Đuru i slavodobitno mu stao objašnjavati da nije sve propalo i da možemo prijeći barem pola puta. Međutim, on je samo rekao: »Ja sam sâm.« Kako sâm? Gdje su naši hrabri planinari koji su planirali noćasnu akciju? Opet isti odgovor: »Ja sam sâm.« »Dobro, što ćemo sad?« pitam pomalo razočarano, iako bi bilo sasvim razumljivo ostati u toplome krevetu.

Idemo pozdraviti domaćine. Možda naši još dođu. Na kraju nas se skupilo desetak, kiša je prestala i na trenutke se probijalo i sunce. Kestenijada je bila vrhunski organizirana, domaćini gostoljubivi, a zabavljali su nas raspjevani i dobro uštimani tamburaši. Kuhani čaj za dobrodošlicu pojačavao se »vatrenom vodom«, a ublažavao slancima. Odnekud je netko izvukao viljamovku, ali to je bilo samo za probrano i fino društvo, a ja sam se našao na pravomu mjestu.

Radoznalost me odvukla u unutrašnjost planinarske kuće, gdje je bilo kolača više nego u slastičarnici. Uzeo sam orehnjaču, a onda spazio pitu sa sirom. »Mađarice« ču ostaviti za poslije. Izadem iz kuće i ugledam autobus pun planinara iz Mađarske. Dobro da sam »mađarice« ostavio za poslije. Iz Rasinje su dolazili planinari iz Varaždina, pristigli do Rasinje »cugom«. S jednom planinarkom stigla je i mršava, crna mačka, crna kao da je upravo prošla kroz dimnjak.

Vrlo je svježe i budući da se ne smije dugo stajati na miru, otišli smo u šumu u berbu kestena. Iako je šuma puna ljudi koji beru, kestena ima toliko da su vrećice ubrzo bile pune. Đuro bere kestenje u džepove svoje crvene jakne, a onda ih istrese u vrećicu najbližeg planinara. Nakon nekog smo vremena postali probirljivi pa smo počeli brati samo najkrupnije i najljepše komade. Branje nas je tako umorilo da smo se nagradili porcijom pravoga planinarskoga graha.

Kako mi dan ne bi propao bez hoda-nja, krenuo sam od izvora, šumom, obilježenom stazom, sve do novoizgrađene lugarnice

Oko vatre

(brvnare od trupaca), četrdesetak minuta hoda tamo i isto toliko nazad, ali asfaltom. Tek toliko da se malo ugriju mišići. Kad sam se vratio u planinarsku kućicu, ugledao sam skupinu koja se zabavljala pripremom kestena za pečenje. Dudo ima vrlo sofisticiranu tehnologiju rezanja kestena skalpelom, pri čemu je dubina reza jednaka na svakom kestenu. Primjetili smo da su kesteni pripremljeni Dudnim načinom bili najbolje pečeni.

Svatko se mogao okušati u pečenju kestena u posebno napravljenim »pečokestenicama«, posudama s izbušenim dnem, koje izgledaju kao cijedilo, a napravljene su od materijala koji podnosi vatru. Odlučili smo ostati samo na degustaciji pečenih kestena i procjenjivanju koji ih planinar bolje peče. Da nam degustacija ne bi bila previše suha, pobrinuo se domaćin, kojega zovu Makedonac, donijevši nam domaćega crnog mošta i prošlogodišnjega crnog vina. U ugodnom i sve veselijem društvu vrijeme brzo prolazi.

Da nas ne ulovi mrak, oprostili smo se s ljubaznim domaćinima uz obećanje da ćemo doći i nagodinu, u još većem broju i »na noge«. Vraćajući se kući uhvatio sam se u razmišljanju kako je na kraju dana sve ispalo ugodno i dobro, premda je ujutro bilo razumnije odustati i ostati u sigurnosti toploga kreveta.

U zemlji legendi, planina, jezera i rijeka

Vitomir Murganić, Karlovac

*U slutnji, u čežnji daljine, daljine,
u srcu, u dahu planine, planine*

Tin Ujević: »Odlazak«

Članovi karlovačke Osmice, društva za planinarenje, istraživanje i očuvanje prirodoslovnih vrijednosti, početkom kolovoza obično pohode neko europsko gorje. Dugo smo se pripremali za pohod u Rumunjsku, točnije: u Transilvaniju, no kada je početkom ožujka prošle godine započela epidemija korone, sve što smo planirali otkazano je. Srećom, već smo imali pripremljenu alternativu – pohod u Hercegovinu.

U početku nas je bilo prijavljeno desetak, a kako je rastao strah od zaraze (i broj oboljelih) tako su kandidati počeli otpadati. Uvedena je i zabrana odlaska u pojedine zemlje ili pravilo dvotjedne samoizolacije po povratku iz nekih zemalja. I Bosna i Hercegovina bila je među njima. Na sreću, promijenila su se pravila za članice Europske unije pa je prelazak granice bio dopušten svim građanima s hrvatskim državljanstvom bez obzira na mjesto boravka, što je omogućilo da se u Bosnu i Hercegovinu putuje bez samoizolacije u povratku. Ipak, svakodnevno smo bili u vezi s Kriznim stožerom kako bismo na vrijeme saznali sve novosti i ograničenja. Posebno nas je brinula samoizolacija u povratku.

Imajući u vidu povoljne epidemiološke prilike u Hercegovini, ali uz mnogo konzultacija i dogovaranja, odlučili smo – idemo na put.

Za razliku od pripreme za redovne izlete, prvo sam nabavio sve potrebno za zaštitu od epidemije: maske, sredstva za dezinfekciju ruku i kombija, rukavice, sapun, ubrusi i drugo. Ugovorili smo dodatnu policu osiguranja kod svojeg osiguravatelja te preuzeли kombi u karlovačkoj Športskoj zajednici.

Dan uoči putovanja objelodanili smo na društvenom sastanku svoj plan. Možda smo

kome izgledali suludo hrabri ili suludo neodgovorni... nikad nećemo saznati. Na put nas je naponsljetu krenulo šestero.¹

Napokon, dan polaska. Oko 8:30 sati krećemo. Ne znam o čemu su razmišljali ostali dok sam ja bio zauzet vožnjom i odabirom glazbe. Kao i uvijek, putovanje započinjemo uz stari rock and roll.

Prvi je odmor u Gračacu. Opustili smo se i dobre smo volje. Vruće je i sparno. Granicu prelazimo bez teškoća i zastoja, za samo desetak minuta.

Prema dogovoru, nalazimo se s domaćim vodičem Josipom Markovićem, članom PD-a Orlove stine iz Tomislavgrada i dogovaramo se o sutrašnjem izletu na Hajdučka vrata.

Sljedeći nam je cilj planinarski dom na Blidinju. Putem nas prati kiša, mjestimično jaka.

Blidinje ili Blidinjsko jezero najveće je planinsko jezero u Bosni i Hercegovini. Zaštićeni je geomorfološki spomenik prirode u sastavu Parka prirode Blidinje. Nalazi se na Dugom polju, između planina Čvrsnice i Vrana, na visini od 1183 metra. Površina mu varira od dva i pol do šest četvornih kilometara. Dubina mu ne prelazi četiri i pol metra, a najvećim je dijelom duboko samo jedan metar. U zimskim je mjesecima uglavnom zaleđeno.

Planinarski dom Blidinje (1190 m) u biti je stara šumarska kuća izgrađena 1955. Tijekom Domovinskog rata bila je u funkciji protuzračne obrane i u njoj je bila smještena vojna policija. U ratu je devastirana. Dom je 2016. obnovljen i sada njime upravlja PD Orlova stina iz Tomislavgrada.

¹ Vitomir Murganić, voda puta i vodič na terenu, Mario Volarić, vodič na terenu, Zoran Basara, Goran Obradović, Branimir Maletić i Vesna Pavlović.

Ima 36 ležaja, vodu, struju, centralno grijanje, internet, sanitarni čvor s tuševima, kao i kuhinju ponuđenu planinarima za samostalno pripremanje obroka.

Dočekao nas je naš domaćin i domar Toma Marić. Jedini smo gosti, što nam i odgovara s obzirom na koronu. Večera i dogovor za sutrašnji izlet. Nitko nije negodovao zbog ranijeg odlaska na počinak.

Hajdučka vrata

Dan započinjemo obilnim doručkom i pripremom za prvu turu. Osjeća se blaga napetost. Vozimo se kombijem prema Velikoj Vitlenici. Od doma najprije idemo prema naselju Risovcu, gdje skrećemo desno, na dobru makadamsku cestu, njome do prvog raskrižja, pa lijevo do proširenja, gdje ostavljamo kombi.

Sunčano je, bez vjetra. Nova planina, nov okoliš. Avantura je pred nama. U početku hodamo kroz šumu, po uhodanoj i dobro

Hajdučka vrata

TOMISLAV MARKOVIĆ

Na putu prema Hajdučkim vratima

označenoj planinarskoj stazi, a nakon sat i pol pješačenja stižemo do doline u kojoj se nalazi pastirska koliba. Dočekala nas je livada okupana jutarnjim suncem i milijunom kapljica ranojutarnje rose, koja nas je općinila igrom svjetla i sjene. Neponovljivo! Staza je i u nastavku dobro označena i uhodana. S čitave se staze pružaju nezaboravni vidici, sve do križanja sa stazom koja prilazi iz Dive Grabovice. Na križanju skrećemo lijevo prema jezeru Crljenku, a nakon njega za pola sata stižemo do znamenitih Hajdučkih vrata, koja strše iznad kanjona Dive Grabovice. Riječ je o prirodnom stjenovitom mostu nestvarne ljepote. Odande se pružaju lijepi vidici na stijenu Velikoga kuka, Mezića stijenu, Pestibrdo, Čabulju i Prenj. To je jedan od najljepših vidikovaca u Bosni i Hercegovini.

Vraćamo se prema jezeru i nastavljamo prema »Hajdučkim vrletima«, jedinom restoranu u okolini. Puni dojmova, častimo se ponekim pivom. Slijede večera i zaslужen odmor. Ekipa je bila malo zabezknuta kad sam za sutradan njavio ustajanje u 4:30.

Veličanstveni vrhovi Prenja

Rečeno – učinjeno! Ustali smo prema dogovoru i još malo sneni krećemo u 5:30 za Konjic, odakle ćemo poći na Prenj. Prenj je najljepša, najatraktivnija, ali i najsurovija planina u Bosni i Hercegovini. Nalazi se u srcu dinarskih planina, u sjevernom dijelu Hercegovine. Pruža se u luku, sa sjeverozapada, od rijeke Neretve, tj. od Glavatičeva kod Konjica do Bijelog Polja kod Mostara, a s jugoistočne strane omeđen je planinskim masivima Veleža (1969 m), Crvna (1921 m) i Visočice (1964 m). Okružuju ga prirodna i umjetna jezera: Boračko, Jablaničko, Grabovičko, Salakovac, te rijeke Neretva, Ljuta, Neretvica, Bijela i Drežanka. U podnožju planine nalaze se tri grada: Konjic, Jablanica i Mostar.

U Konjicu se susrećemo s domaćinom Seadom Mecićem iz PD-a Borašnica. Sead je točan. Umjesto terenca za prijevoz do doline Tisovice na Prenju, dočekao nas je kombi-bus. Teško ga je opisati, ali neodoljivo me podsjeća na vozilo iz filma »Tko to tamo peva«. Ukravamo se, pomalo sumnjičavi, no ubrzo uviđamo da

Impresivni vrhovi Prenja

TOMISLAV MARKOVIĆ

je naš vozač iskusan i da dobro poznaje cestu. Prolazimo kroz Bijelu Konjičku i poligon za isprobavanje topničkih granata. Cesta, koja se tako može nazvati samo uz mnogo dobre volje, krivuda Prenjom obilazeći mnoge provalije i vrleti. Na pojedinim je mjestima zastrašujuće. Preko prijevoja Raptu stižemo naposljetku u dolinu Tisovici.

Vidik je predivan. Jutarnja izmaglica vuče se dolinom i stvara nesvakidašnju sliku rose, zelenila, izmaglice i svjetla. Blago se uspinjemo prema prvim strminama, koje nam na prvi pogled ne izgledaju kao da bi nam mogle zadati ikakve poteškoće. Kroz rijetku šumu dolazimo do planinarske kuće Vrutak. Za cijelog uspona kroz Tisovicu i dalje prema Zelenoj glavi pružaju se nezaboravni vidici. Uspomena na prekrasne slike nedirnute i neopisivo lijepo prirode pratit će nas cijeli život.

Nastavljamo dijelom siparom prema grebenu i dalje oštrijim usponom prema sedlu. Put do izlaska na prijevoj (2000 m) između Otiša i Zelene

glave djelomično je osiguran sajlama. Za uspon na sedlo trebala su nam dva i pol sata.

Uspon na Otiš (2098 m) nije tehnički zahtjevan pa travnatom padinom za dalnjih pola sata stižemo na njegov vrh. S njega se pruža izvanredan vidik na Zelenu glavu i dolinu Tisovicu. Put odmah nastavljamo usponom na Zelenu glavu (2103 m), najviši vrh Prenja. Uspon je stjenovit, strm i mjestimično osiguran sajlama. Bez poteškoća stižemo na vrh za pola sata.

Nakon dalnjih 45 minuta ponovno smo na sedlu i slijedi lagan povratak prema kombiju. Budući da smo ova uspona obavili razmjerno brzo, ostalo nam je slobodnog vremena do povratka pa ga koristimo za razgledavanje Konjica i Jablanice.

Konjic se nalazi na krajnjem sjeveru planinske Hercegovine, u kotlini, s objiju strana rijeke Neretve i oko ušća Trešanice, pritoka Neretve. Konjic se spominje već u 15. stoljeću. Područje je naseljeno pretežno Hrvatima sve do provale i osmanlijskog osvajanja 1463. Hrvati se na to

Novi krajevi, nova iskustva. Prelijepe planine, predivni krajolici, predivni prizori, vidici, predivne legende... Najviše su mi se svidjeli usponi na Hajdučka vrata i na Prenj, ne toliko zbog vrhova koliko me se dojmila priroda u svom nesputanom, nedodirljivom obliku! Zauvijek ču u oku nositi ljepotu Ramskog jezera, a u koljenima uspomenu na uspon na Pločno

područje vraćaju sredinom 19. stoljeća, a nacionalna se struktura tijekom rata 1991. – 1995. potpuno mijenja u korist Bošnjaka.

Znamenitost Konjica jest Stari most na rijeci Neretvi. Taj se most smatra točkom na kojoj se Hercegovina spaja s Bosnom. Izgrađen je od kamena i ima šest lukova. Podignut je 1682. i spada u red najljepših mostova iz osmanskog razdoblja u Bosni i Hercegovini, zajedno s mostarskim Starim mostom, trebinjskim Arslanagić mostom i mostom Mehmed-paše Sokolovića u Višegradu. Proglašen je nacionalnim spomenikom BiH. Most je obnovljen od 2006. do 2009., a istovremeno je revitalizirana i stara konjička čaršija u neposrednoj blizini.

Konjic je poznat i po drvorezbarstvu. Taj umjetnički zanat s dugom tradicijom upisan je 2017. na UNESCO-ov popis nematerijalne svjetske baštine.

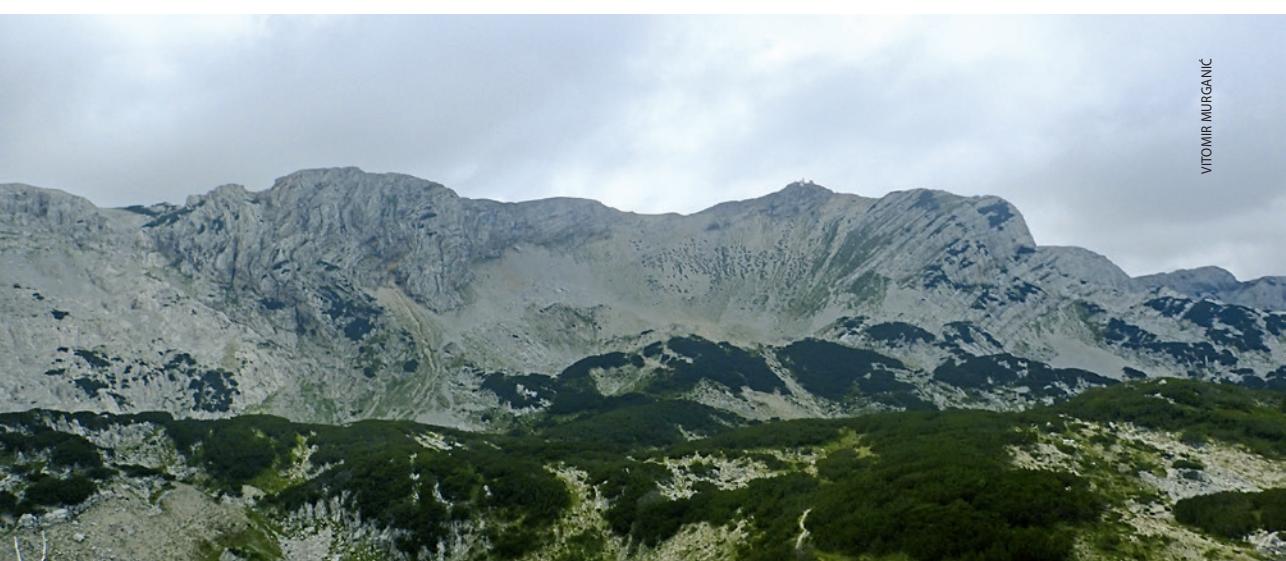
U Jablanici posjećujemo srušeni most, poznat po bitki na Neretvi tijekom Drugoga svjetskog rata. Povratak prema Blidinju dopunjavamo

posjetom motelu »Hajdučke vrleti«, radi osvježenja. Za sutradan je planiran posjet Mostaru, pa ne moramo rano na počinak. Kao i uvek u ovakvim prilikama, pao je dogovor za »belu«.

Bijeg pred kišom na Čvrsnici

Pred nama je jedan od najzahtjevnijih vrhova našeg pohoda – Pločno (2228 m) na Čvrsnici. Čvrsnica je najviša planina u središnjem dijelu Dinarida i najviša na cijelom potezu od početka Dinarida kod rijeke Soče. Neretva je omeđuje s istoka, a njeni pritoci Doljanka sa sjevera i Drežanka s juga. Oko 1500 metara dubok kanjon Dive Grabovice proteže se od središta planine prema Neretvi u dužini od 6,2 kilometra. Rasjedna udolina Dugo polje razdvaja Čvrsnicu od Vrana. Cijela je planina dio Parka prirode Blidinje.

Ishodište za uspon je Masna Luka. Prognoza je obećavajuća, barem za početak. Staza je dobro markirana. Lako se penjemo kroz šumarak, a zatim spuštamo prema području Borićevcu, gdje

Vrh Pločno (2228 m) na Čvrsnici

Ramsko jezero

je nekoliko vikendica. Put nastavlja planinskim proplancima. U daljini se čuje potmula grmljavina. U dobrom raspoloženju dolazimo do završnog uspona. To je nekih 300 metara po siparu. Hrabro smo izdržali i taj posljednji izazov. Na vrh stižemo u podne.

Vrh je kamenit. Na njemu стоји građeni telekomunikacijski objekt sa stalnom posadom. Fotografiramo se i pozdravljamo s nekolicinom vojnika. Razmjenjujemo nekoliko konvencionalnih rečenica: odakle smo, trebamo li vode i slično.

Našli smo zavjetrinu i prionuli ručku. Zaslužili smo ga. Povremeno se razvedrava, pa ponovno nailaze oblaci i tako u nedogled. U jednom trenutku Fortuna nam se nasmiješila, a Pločno se pokazalo u punom sjaju i ljepoti.

Žurimo se dolje što brže možemo, no sustiže nas kiša. Počelo je s nekoliko kapi, ali kiša pojavičava pa smo prisiljeni zaustaviti se i odjenuti kabanice. Nadasve oprezno stižemo do kombija. I kako to često biva... kad smo došli do kombija, kiša je prestala padati.

Nestašno vrijeme u Rami

Nakon napornog prethodnog dana dopuštamo si malo luksuza i nešto kasnije ustajemo. Ne trebam ni reći da je doručak bio obilan. Krećemo prema Rami i Ramskom jezeru. Prije Rame usporavamo jer tražimo ulaz za Zahum, rodno mjesto Dive Grabovčeve. Vrijeme je i danas promjenjivo, čas sunce, čas kiša. Cilj nam je vrh Idovac (1956 m) na planini Raduši. Do Zahuma stižemo

krivudavom planinskom cestom, točno pred rodnu kuću Dive Grabovčeve, koja je polazna točka za Idovac. Spremamo se za uspon i baš se uto na nas stušti jak pljusak. Pogadate već, odustali smo od uspona i istom se krivudavom cestom vratili prema Ramskom jezeru.

Na jednom prijevoju iznad jezera zaustavljamo se radi uživanja u vidiku na Ramsko jezero, koje je sramežljivo izvirivalo iz magle i niskih oblaka. Slika je nestvarna jer lagan povjetarac stalno mijenja vidljivost i kao da se nalazite u kinu, svake minute imate novu panoramu.

Ramsko jezero umjetno je akumulacijsko jezero na rijeci Rami, u sjevernoj Hercegovini. Stvoreno je 1968., najveća mu je dužina 12 kilometara, površina oko 1500 ha, najveća dubina oko 95 metara, a oscilacije vode iznose i do 55 metara. Optočuje ga strm vijenac planinskih masiva Raduše, Makljena, Ljubuše i Vrana. Okolno je slivno područje sam početak Jadranskog slijeva, pa je voda koja dolazi u jezero izrazito čista i izvrsne kakvoće. Glavni je vodotok rijeke Rama.

Lagano nastavljamo prema Rami, točnije Šćitu, franjevačkom samostanu u Rami. Cesta prolazi posred jezera, naslanjajući se na otoke. Dijelom je bila u radovima, tako da smo na pojedinim mjestima jedva prolazili. Jezero je veliko i na obalama ima mnogo kampera, pretpostavljam ribolovaca.

Uz poštovanje epidemioloških mjera, ulazimo u samostan Šćit. Gvardijan nas rado vodi muzejskim dijelom samostana. Kršćanstvo se u

ramskom kraju ukorijenilo vrlo rano. O tome svjedoče ostaci starokršćanske bazilike u selu Varvari porušene u 6. stoljeću.

Ime Rama prvi se put spominje u 12. stoljeću. Tada hrvatsko-ugarski kraljevi počinju svojoj tituli dodavati i dometak »rex Ramae« (kralj Rame). Godine 1482. Turci su osvojili Ramu i pod njihovom je vlašću ostala četiri stoljeća.

Franjevci, koji u Bosni djeluju od konca 13. stoljeća, podigli su samostan u Rami najvjerojatnije u 15. stoljeću, prije dolaska Turaka. U svojoj burnoj povijesti samostan je nekoliko puta izgorio, osvajali su ga Turci, Mlečani, a posebno je stradao tijekom Drugoga svjetskog rata.

Budući da je izostao uspon na Idovac, imali smo viška vremena pa smo potražili restoran da kušamo čuvenoga ramskog smuđa. Na sreću, u blizini samostana nalazi se konoba »Gaj«, ali na našu žalost, nije bilo smuđa. Bit će dobre i pita sirnica i krumpiruša.

Nakon lijepo provedenog dana na Rami i okolici vraćamo se u svoju bazu na Blidinju.

Završni dan za Veliki Vran

Posljednji je dan ovog našeg planinarenja. Za kraj smo ostavili obližnji vrh Veliki Vran, kao najlakše dostupan.

Vran planina nalazi se na području općine Tomislavgrad, istočno od grada, na pola puta do Jablanice, južno od Ramskog jezera. Izdiže se iznad Dugog polja na suprotnoj strani od Čvrsnice. Okružen je s jugoistoka Dugim poljem (1187 m) i Blidijskim jezerom (1183 m), s istoka su Dragajice (1435 m), na sjeveroistoku Baćina, a na sjeveru Kedžara (1520 – 1571 m) i Trebiševa (1273 m). Sjeverozapadno je planina Ljubuša (1686 m). Proteže se od jugozapada prema sjeveroistoku.

Ime Vran planine povezuje se s tamnim izgledom planine kada se gleda iz Polja, dok pastirske priče kažu da je Vran dobio ime po jatima vrana koje su nastanjivale njegovo podnožje.

Vran se spominje u dalekoj prošlosti, a naročito u vrijeme turske vladavine. U 17. je stoljeću spominjanje Vrana često vezano uz ime narodnog junaka Mijata Tomića. Poznat je i po legendi o Divi Grabovčevoj. Odmah nakon Drugoga svjetskog rata preko Vrana su vodile

mnoge staze kojima su Ramljaci nosili duhan iz Hercegovine i tako pokušavali nešto zaraditi za svoje obitelji.

Ostavljamo kombi ispred »Hajdučkih vrleti« i krećemo prema vrhu. Vrijeme je poluoblačno, povremeno sunčano, ali – što je najvažnije – ne pada kiša.

Dobro markirana staza krivuda kroz rijetku bukovu šumu. Nakon nje slijedi dio s rijetkim borovima i klekovicom, pa prekrasnim gorskim livadama, koje su u ovo doba godine posute raznobojnim poljskim cvijećem. Nakon svladanih 900 metara visinske razlike, za dva i pol sata, stižemo na vrh. Obilježen je hrpom kamenja i zataknutim kolcem. Dočekuje nas jak vjetar pa se nabrzinu fotografiramo i silazimo u zavjetrinu radi zaslужenog odmora i ručka iz ruksaka.

Uspon nije zahtjevan za onoga tko ima kondicije. Staza vodi prilično oštro uzbrdo, s nešto blažim usponima na livadama. Ipak, pokazalo se da je Veliki Vran bio najteži uspon. Osjećamo nakupljen umor, ali izdržali smo junački. Na silasku nas prati ljepše vrijeme, sunčana su razdoblja sve duža.

Sa svojim domaćinom Tomom Marićem dogovorili smo se da nakraju ispečemo janje. Pozvali smo svoje planinarske prijatelje iz PD-a Orlove stine. Svi smo zaokupljeni vlastitim mislima i dojmovima. Osjeća se umor, ali i žal jer je, eto, vrijeme tako brzo prošlo i tako je brzo došlo vrijeme za povratak. Ne treba ni spominjati da je janje bilo vrhunsko. U ugodnom društvu, uz dobro iće i piće, zadržali smo se gotovo do ponoći.

Kad se sjetim kako je sve počelo, uz koronu, možemo biti zadovoljni što smo održali tradiciju i nastavili s atraktivnim pohodima u visoke planine. Što reći o viđenom, doživljenom? Imam dojam da nas je posvuda pratila sjena korone pa nismo bili opušteni kao inače.

Novi krajevi, nova iskustva. Preljepe planine, predivni krajolici, predivni prizori, vidici, predivne legende... Najviše su mi se svidjeli usponi na Hajdučka vrata i na Prenj, ne toliko zbog vrhova koliko me se dojmila priroda u svom nesputanom, nedodirljivom obliku! Zauvijek ću u oku nositi ljepotu Ramskog jezera, a u koljenima uspomenu na uspon na Pločno.

Uspomena na Tateka, velebitskog umjetnika

O Slavku Tomerlinu – Tateku (1927. – 2018.)

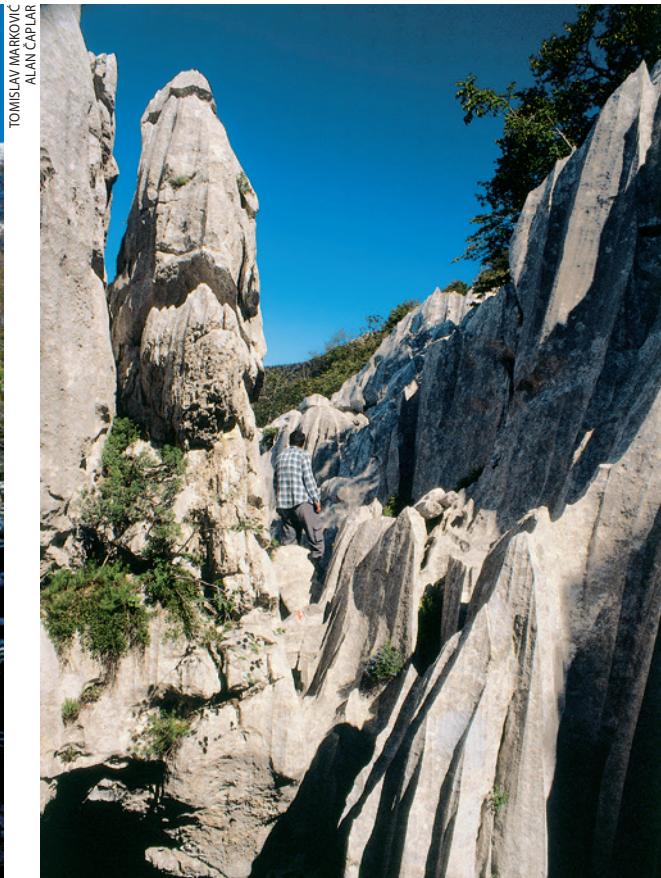
Vjekoslav Kramberger, Požega

Biti planinar i poznavati Tateka bila je uistinu privilegija. Kada bismo došli u neki drugi kraj Lijepe Naše i počeli pričati o Tatekovim podvizima posljednjih godina, svi bi to planinari pozorno slušali. No, zaista, slika Slavka Tomerlina – Tateka kako kombinira likovne tehnike pri izradi »svojih životinja« ili prizor čovjeka od devedeset godina kako se lako uspinje velebitskim stazama, stvarno su slike koje se urezjuju u pamćenje.

Mnogi su ga nazvali Dobrim duhom Velebita, a on je to zaista i bio – velebitski dobri duh; srdačan, razgovorljiv i gotovo uvijek nasmijan. Tatek, napose planinar, a potom markacist, graditelj planinarskih skloništa, speleolog... ostao nam je najpoznatiji po svojim djelima u planini; ona su velika kao i on. Svojim je djelima bio »tata od zanata« bez kojega planinarski izleti na južnom Velebitu ne bi bili onakvi kakve danas znamo.

Planinarsko sklonište Tatekova koliba na Stapu

Kamena galerija

Slavko Tomerlin – Tatek na Crnopcu

Kod planinarskog skloništa Crnopac

Umjetnik po rođenju (otac mu je bio akademski slikar Slavko Tomerlin), umjetnik u slobodno vrijeme – ostavio nam je dva velika umjetnička djela, kakva rijetko koji umjetnik ostavlja za života, a tu estetiku možemo osjetiti i doživjeti samo mi planinari. To su, naravno, dvije planinarske staze koje su dobile ime u najvišem Tatekovom nadahnuću – Staza Maloga princa (ispod Crnopca) i Kamena galerija (kod Stapa).

Svi se zainteresiraju za naziv Staze Maloga princa i pitaju odakle taj naziv. Zašto Maloga princa? No, zaista, Tatek je osmislio te svojim umjetničkim očima zacrtao planinarsku stazu u kojoj planinareći, kao Mali princ, upoznaješ i prolaziš kroz svjetove – a te je svjetove, opet onako po svom nazvao: Dvori, Konoba, Niska vrata, Dvorska vrata, Zdenkova jama, Šušnjevac, Slipi klanac, Tisni klanac, Podkuk, Krivi klanac, Tonkina vrata, Stankina vrata, Kičma te – posljednja i najljepša – Nebeska vrata. Svaki taj Tatekov svijet u planinarskoj stazi ima svoju nevjerojatnu priču – danas nam te priče može ispričati jedino Tatekov prijatelj i najveći suradnik na Malom princu – Zdenko Morović, i te bi planinarske

anegdote i dogodovštine svakako vrijedilo zapisati. Ta je staza ono što najbolje opisuje Tateka kao planinara, sanjara, krhkog umjetnika s čvrstim idejama koje je ostvarivao u planini zajedno sa svojim priateljima.

Markirao je sa svojom ekipom brojne staze, cijele mreže putova po južnom i jugoistočnom Velebitu. Osiguravao je nepristupačne dijelove i detalje, »udario« temelje dvjema planinarskim kućama – skloništima Stapu i Crnopcu, preuredio polušpilju ispod Bojina kuka u planinarsko sklonište, a ni posljednjih nekoliko godina života nije mirovao. Planinario je, naravno, gotovo do posljednje, visoke godine svojega života, skupljaо po Velebitu kamenje u kojem je vidiо oblike koje će iskoristiti u svojim skulpturama i drugim radovima, a upravo je te svoje kiparske radove ostavio na stazi do planinarskog skloništa Crnopac. Mnogi će se sjetiti Tateka kad ih do Crnopca iznenadi vepar, medvjed, lija, vuk, orao ili poskok – ali od kamena i gipsa. Zanimljiva je bila svestranost našega Tateka, kao i mauzolej na groblju u Ljubotiću koji je sagradio sebi i supruzi, a koja ga je prije napustila.

Vodio je mlade na Velebit, a generacije i generacije planinara učio je penjanju i ponašaju u planini. Brojni su zadarski planinari s njime planinarili, markirali, gradili, uređivali planinarske staze i kuće na Velebitu. Tako je navodno i dobio nadimak Tatek – uvijek je bio vođa. Zagrebački Zadranin svakako je jedna od najpoznatijih ličnosti u hrvatskom planinarstvu!

Konoba na Stazi Malog princa na Crnopcu

Biografska bilješka

Slavko Tomerlin – Tatek rođen je 1927. u Zagrebu. Otac mu je bio poznati akademski slikar i odatle Tateku »debela umjetnička žica«. Stječe zvanje zubnog tehničara te se nakon više gradova 1965. konačno naseljava u Zadru. Taj istaknuti planinarski djelatnik, koji je ostavio velike tragove na obroncima južnog Velebita, te Crnopca, koji je posebno obožavao, dobitnik je brojnih priznanja i nagrada Hrvatskoga planinarskog saveza. Među njima se ističu posljednja dva koje je dobio: Nagradu za životno djelo HPS-a primio je 2013., a počasni markacist HPS-a postaje 2017. i jedini je imao čast nositi tu titulu u domaćem planinarstvu. Bio je i suradnik Hrvatskog planinara, gdje je izvještavao o novoprokrčenim planinarskim putovima južnog Velebita i Crnopca, zatim o novootkrivenim špiljskim objektima i njihovim znamenitostima. Osim po Velebitu, planinario je i po ostalim hrvatskim planinama i planinama drugih zemalja. Još za života njegovo je ime upisano u planinarske vodiče, »Zlatnu knjigu hrvatskog planinarstva« i monografiju »Hrvatsko planinarstvo u 1000 slika«. Do svoje smrti bio je počasni član HPD-a Mala Rava i PD-a Paklenica u Zadru.

Tomerlinu je druga strast bilo slikarstvo i kiparstvo. Njegove životinske skulpture krase uspon do »skloništa Tatekove družine« – skloništa Crnopac (1137 m), a sagradio je i obiteljski mauzolej u selu Ljubotiću (Tribanj Kruščica), gdje je na mjesnom groblju dočarao velebitski krajolik oko Stapine u pravom smislu te riječi.

Preminuo je 2018. u Zadru. Njegov je doprinos, koliko zadarskom toliko i hrvatskom planinarstvu, neizmjeran i njegovo će ime ostati zapamćeno i spominjat će se zasigurno još dugo u svijetu našeg planinarstva. Tatekov put trebali bismo slijediti, osobito njegov odnos prema prirodi, zdravom duhu i, naravno, životu.

I medu bih zagrlila...

Doživljaj s puta u Samarske stijene

Igor Mihelić, Vukovar

Donesi ovo, odnesi ono, idi 'vamo, riješi ono tam... bila je već minuta do 12 da se malo maknem u brdo i nadopunim baterije, ali opet, s druge strane... težak je taj planinarski život, doista težak... Ne bih ga nikada mijenjao, kao ni te twoje zelene, crvene i roza ukosnice koje veselo skakuću s nama dok zajedno plešemo... ali krenimo redom.

Teško se pokrenuti i otići, a na kraju izleta misli jednostavno lete jedna za drugom. Zamisli da nismo išli i da smo sve ovo propustili! Ulazimo u dom, a tamo tri cure od 70 godina

(ne kumulativno nego svaka za sebe; sorry, drage moje, znam da se nećete naljutiti što to pišem, a volio bih u vašim godinama biti takav planinar kakve ste vi sada, pun želje i volje). Odmah s vrata viće jedna: »Znam te s Martinja u Baranji...« Drž' ne daj i u prve tri minute već plešemo... Rada pojačava glazbu. Malo je muči koljeno... ali cvrkuta i ona, u očima joj se vidi onaj prepoznatljiv žar veseljaka. A lijepo sam rek'o nakon Šarengrada od neki dan i vruće rakije, da mi treba odmor, ma kakvi... život te gazi onako kako on to hoće.

IGOR MIHELIĆ

Težak je taj planinarski život... ali ni upola u odnosu na ono što me je čekalo sutradan. Samarske stijene - južna skupina, zahtjevna, a prekrasna tura. To je šest sati savršenoga gušta bez kiše. Koliko god da ti snage uzme, uvijek ti višestruko vraća prekrasnim prizorima koji ti se uvlače pod kožu... uzbrdo, nizbrdo, malo gore, malo dolje, stijena tu, stijena tamo, a mede nigdje na vidiku. I tako mi gazimo, kilometri padaju, pa krenuli prvo na lakši dio, za uvod, kadli Kaja zavcili: »Igore, bojim se visine!« Dobro, i!? »Bojim se jako...« Kud si se sad u'vatila bojat' visine, mislim si, pa se okrećem... nigdje visine, skakućemo sa stijene na stijenu, ali nije to ništa! Ma vraga nije, promijenila je boju glasa, oči k'o medine, noge klecaju... vrag odnio šalu... nisam doktor, ne znam što ču, pa okrećem priču na seks, vječita tema... možda pomogne, al' vraga, kaže da bi sad i medu »zagrlila« samo da ne mora niz ovu stijenu dolje... Auuu, sad mi

još i medvjede navlači, a nismo ni na pola puta. Pomislim na Razbijeni vrh, Amfiteatar... što li će tek tamo biti, majko mila!

Znate li kako je završilo? Evo 21 je sat... svira Šaban, a Kaja viče: »Idemo sutra na Bijele stijene!« E, to je ono zbog čega idemo u planinu! Gledam je i uživam, nema tu šale, samo iskrene izjave i puno srce, kako kod mene tako i kod nje. Kako je bilo u Amfiteatru i na vrhu južne skupine? Pa trebamo li išta reći osim da smo imali sunčani ručak od pola sata s pogledom na Bjelolasicu, Velebit, Krk, more i okolne vrhove... uživali smo u prizoru na netom prehodane stjenovite dijelove južne skupine Samarskih stijena. Savršenstvo se nastavilo cijeli dan, a okrunilo se skuhanom kavom u skloništu smještenom u sredini ravne i glatkne, vertikalne stijene, Ratkovom skloništu. Doživljaj za dušu i tijelo! Tri bijela prozorska okvira koji izgledaju nestvarno usred goleme tvrde stijene.

Razbijeni vrh u Samarskim stijenama

Povratak u Tuk rastezali smo do maksimuma. Bilo je i više nego jasno da se svima svidjelo, kako tura, tako i savršen sklad strogoga prirodnog rezervata u kojem smo se nalazili. Čekala nas je ukusna pašticina i gljive rujnice. Nismo znali što bismo prije pojeli, pa smo izabrali karaoke šou na prazan želudac... možda sam zaboravio ispričati poneke detalje, ali istina je da je u sobi bilo toplo, da smo bili svi zajedno i da je bilo puno veselja, a to je dovoljno da pomislim: »Bože, hvala ti što smo isli, zamisli da ovo nismo proživjeli, bili bismo uskraćeni za predivne trenutke...«

Kako je noć odmicala tako je umor činio svoje. Ujutro se nismo žurili, znali smo da nas očekuje kiša i da ćemo se prošetati do izvora Kamačnika. Mogli smo i ne otici zbog kiše, ali nismo joj dopustili da nam ukrade izlet. Hodali smo i ponovno uživali, u mokrom lišću, kiši koja nam nije mogla ništa i opuštajućoj šetnji do petoga po dubini izvora u Hrvatskoj. Sa svoja 3,2 km duljine i 118 m dubine izvora, rijeka Kamačnik vrijedna je svakoga našega koraka, te nam se otkriva u svoj svojoj savršenoj ljepoti i jednostavnosti, baš kao i mali žutoglav kraljić na grani koji, iako je najmanja europska ptica, svojom jednostavnosću, u koritu Kamačnika, na ovaj izlet stavlja točku na i.

Polagano, korak po korak po Moslavačkoj gori

Željko Brdal, Zagreb

Moslavačka gora nije osobito visoka, ali je dovoljno zanimljiva za planinarsko posjećivanje. Još kad se okupi dobro društvo i kada postoji dodatan razlog, kao što je planinarska obilaznica »Kružni put po Moslavačkoj gori« PD-a Yeti iz Kutine, primjereno put i dobar vodič – recept za dobar izlet je tu.

Iz Zagreba preko Popovače u Moslavini stižemo za sat i nešto. Ima nas dvanaestero. Izlet započinjemo posjetom planinarskoj kući Moslavačka Slatina, kontrolnoj točki planinarske obilaznice Hrvatske planinarske kuće. Kamo bi profesor nego u bivšu školu, sada planinarsku kuću usred istoimenog sela! Moja supruga Vlasta i Nika fotografijama ovjekovječuju lik i djelo, tj. obnovljenu stolariju na kući, vidljiv dokaz skrbi njezina upravitelja HPD-a Jelengrad iz Kutine.

Na Kružnom putu prva nam je točka Kolčenica (330 m). U blizini se nalazi kapela sv. Benedikta iz 14. stoljeća, koju su sagradili pavlini. Kako su stoljeća protjecala, sve je više nalikovala na ruševinu te su je crkvene vlasti obnovile

i ponovno otvorile prigodnom svečanošću u srpnju 1980. Vjerovali ili ne, natpis na kapelici još nitko nije sa sigurnošću preveo.

Iz Gornje Jelenske nastavljamo asfaltom do ceste Mikleuška – Podgarić. Susrećemo dvije žene koje nas pozivaju da i sutradan dođemo u Moslavini. Povod je dramsko-scensko uprizorenje srednjovjekovnog života u Garić-gradu pod vladavinom Crne kraljice, grofice Barbare Celjske.

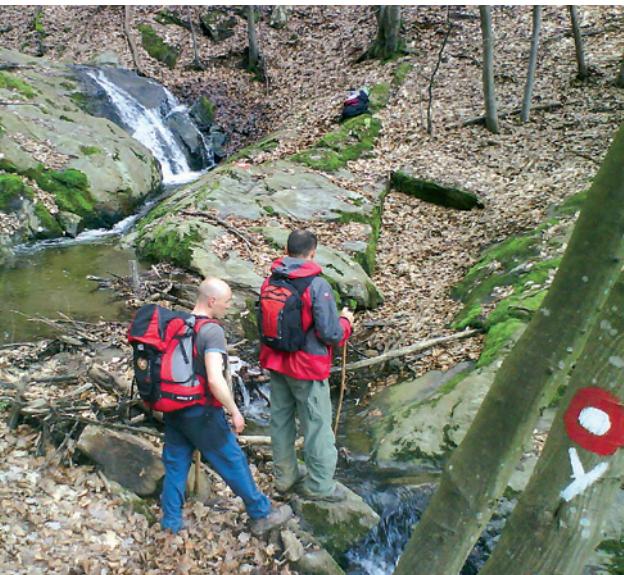
Vodič nam objašnjava i jednu povijesno-prometnu pikanteriju. Naime, prema njegovim riječima, cesta kojom hodamo građena je radi sigurnosti Josipa Broza Tita, koji je davne 1967. došao u Podgarić na svečanost postavljanja spomenika revolucije naroda Moslavine, rada Dušana Džamonje.

Parkiramo nedaleko od Humke (488 m), najvišeg vrha Moslavačke gore. Krećemo, korak po korak, polako, šumskim makadamskim putovima. Za samo 44 minute polagana hoda stižemo do vrha, kojemu se najviše razveselila kolegica Marija, stanovnica otoka Visa. Vrh Vis

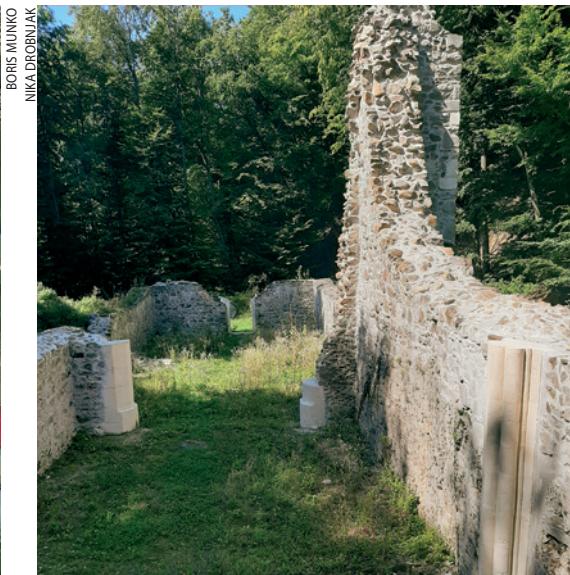

Dogовор на поласку

MARINA PAVLOVSKA

Na Kružnom planinarskom putu po Moslavačkoj gori

Konzervirani zidovi samostana Bela crkva

(444 m) najbolji je vidikovac na Moslavačkoj gori. Vidik seže do Psunja, Lonjskog polja i Bosne i Hercegovine. Marin i Željko utiskuju žig u dnevnike Hrvatske planinarske obilaznice.

Nakon kratkog zadržavanja nastavljamo makadamom nizbrdo do odvojka s putokazom koji upućuje prema kontrolnoj točki Bela crkva. Niz usjek, preko nekoliko potočića, stižemo bez teškoća na proplanak kojim dominiraju ruševine pavlinskog samostana Blažene Djevice Marije. Članovi ekipe razmiljeli su se po kulturno-povijesnom spomeniku.

Pregazivši obližnji potok smještamo se na klipi oko stola i krijejimo se jelom. Odmor, čakulanje i opušten ugodaj prate buka kvadova i šum vode s obližnjeg izvora.

U nastavku slijedi blatnjav, sklizak dio kroz kanjon potoka Crvenog jarka. Pokazalo se da je to bio najzahtjevniji dio izleta. Sve je obilježeno veseljem mjesnih komarica, tragovima divljači i neprestanim prelaženjem potoka. Moglo bi se to nazvati preponskim, *off-road* planinarenjem jer prolazimo gotovo nevidljivom trasom planinarske staze. Zbog nagiba tla samoga kanjona, prohujalih nevremena i kiša, put je u vrlo lošem stanju. Srećom, imamo domaćeg vodiča, koji s ponosom pokazuje na nedavno postavljen stol s dvjema klupama; sve je kao u izlogu.

Česta su bila proklizavanja, ali nitko nije proklizao u sam potok koji, srećom po čarape, nije bio isuviše dubok. No savjet je iz iskustva da taj put treba izbjegavati u kišno doba godine. Nakon spuštanja u usjek slijedi poduze penjanje niza zrno strmiju i skliskiju kosinu. Svi smo bili nagrađeni vidikom na lugarnicu na vrhu, a najviše su joj se razveselili oni koji su uočili automobile parkirane preko puta.

Šumskom cestom vrlo brzo stižemo nadomak pretposljednjoj točki izleta, Garić-gradu. To je najbolje očuvan i najpoznatiji moslavački srednjovjekovni utvrđeni grad. Navodno je nazvan po tome što je podignut na garištu nastalom paljenjem i krčenjem šume.

U dnevnik obilaznice utiskujemo žig treće kontrolne točke Kružnog puta pa preko drvenog mosta prelazimo obrambeni opkop i ulazimo u prostrano dvorište s masivnom četverokatnom tvrđavom, s vidljivim znakovima obnove. Prilično je dobro očuvana i sjeverna obrambena tvrđava. Zidine Garić-grada obrasle su bršljanom koji je, osim ukrasa, postao i koristan podupiratelj, koji dodatno učvršćuje sazidano kamenje.

Naravno da nisam zaboravio posljednju točku izleta, na kojoj smo se susreli »oči u oči« s ukusno spremljenom divljači čije smo tragove vidjeli. Izlet je završio u restoranu prikladnog imena »Moslavačka priča«.

Zimski uspon na ljepoticu Bjelolasicu

Željko Vinković, Bjelovar

Kad sam Dijani predložio da u zimskom dijelu druge koronagodine poduzmemosim zimski uspon na Bjelolasicu, nije me baš blagonaklono pogledala. Nije joj se svidjelo da to bude na dan organiziranog, 22. po redu, zimskog uspona na Bjelolasicu. Taj planinarski događaj toliki broj godina uspješno organiziraju članovi HPD-a Bijele stijene iz Mrkoplja. Kroz godine taj se zimski uspon pretvorio u jedan od masovnijih planinarskih pohoda. Razmišljam je li to zato što svih pomalo izlazimo iz zimske zone komfora da bismo vidjeli u kojoj smo kondiciji pred dolazak proljeća?

Podsjetio sam Dijanu na ovaj uspon prije pet godina kad nas je već u Begovom Razdolju, najvišem naselju u Hrvatskoj, na 1078 metara nadmorske visine, dočekalo 50-ak centimetara snijega. Divne snježne uspomene su je ipak primjetno oraspoložile! U to »normalno doba« okupio se tu velik broj planinara, a mi smo uživali u prilično zahtjevnom usponu po terenu pokrivenom velikom količinom snijega. Prisjećam se

i da nam je te godine to bila rezervna varijanta jer smo prvo htjeli na Čvrsnicu i Vran planinu, ali nam za odlazak tamo vremenske prilike nisu bile naklonjene.

Bjelolasica je poznata po svom pomalo izdvjenom položaju. Njezin svijetli vapnenački hrbat izdiže se iznad šume (po tome je navodno dobila i ime), pa se s vršnog dijela pružaju široki vidici na sve strane. To s izdvojenim položajem i vidićima na sve strane podsjeća me na Svetu brdo. Istina je vidici mogu biti spektakluarni, ali ako to planina dozvoli. Moja dosadašnja iskustva sa Svetim brdom, ali isto tako s Bjelolasicom otprije su pola-pola. Posebno je to teško predvidjeti ako se ide na planirani datum (unaprijed zakazani termin nekog pohoda ili događanja). Mogli bi reći: Bit će kako Bog da!

Moj šesti, a treći zimski, uspon na ovu našu planinsku ljepoticu čiji je vrh Kula (1534 m) najviši vrh Gorskog kotara počeo je s neuobičajenim kašnjenjem u polasku! Sinoć smo se predugo zadržali uz HTV-ov program, snimak

Na Vrbovskoj poljani

ŽELJKO VINKOVIC
ŽELJKO VINKOVIC

Strma jugozapadna padina Bjelolasice

Probijanje kroz dubok snijeg prema vrhu Bjelolasice

humanitarnog koncerta za Opću bolnicu u Puli u pulskoj Areni iz 2001. preminulog legendarnog

Na grebenu, u magli

kantautora Đorđa Balaševića. Pjesme popularnog Đoleta, počevši od Prve ljubavi i strašnog petla preko Bože Puba i Vase Ladačkog, Lepe protine kćeri i mnogih drugih životnih priča pratile su nas na mnogim planinarskim usponima. Cijelim putem u autu slušali smo njegovu glazbu.

To naše kašnjenje na početak pohoda ispalo je kao dobra epidemiološka mjera! Sudionici pohoda bili su u dobrih sat vremena prednosti u odnosu na nas kad smo stigli u Begovo Razdolje. Odmah smo vidjeli da nema snijega kao prije pet godina pa smo se odvažili nastaviti autom prema Vrbovskoj poljani dokle nam dozvoli prohodnost makadama. Temperatura je debelo u plusu, oko pet Celzijevih stupnjeva! Makadam je u dobrom stanju, osim na dijelovima gdje je šumarija zbog gospodarskih radova nanijela nešto blata. Uspijevamo pristći veći dio planinara ali i stići

automobilom na Vrbovsku poljanu. Dalje ćemo na noge!

Domaćini su, kao i svake godine, ovdje postavili okrjepnu točku s topnim čajem. Za svaku sigurnost Hrvatska gorska služba spašavanja je potpuno spremna s dvjema motornim saonicama za slučaj potrebe. Svi se kratko zadržavaju da popiju čaj te lagano nastavljaju dalje. E ovdje je situacija s snijegom već malo drugačija! Visina mu je zavidna ali je prilično mekan pa to dosta otežava kretanje. Iako je prognoza bila sunčano s poluoblačnim razdobljima, na kraju je bilo oblačno sa sve većom maglom kako smo bili bliže vrhu.

Na prvom križanju, iz predostrožnosti, članovi HGSS-a šalju sve one koji nemaju dereze prema skloništu Josip Mihelčić, a samo oni s opremom mogu izravno najkraćim putom na vrh. Izgleda da većina nije ponijela dereze. Velik broj sudionika pored kojih prolazimo hvata dah i priprema se za izlazak na greben. A na grebenu pravi zimski uvjeti! Uz maglu koja je sve gušća pridružuje se i vjetar tako da navlačimo (oni koji imaju) dodatne vjetrovke. Malo sam se zamislio kad je pored mene prošao jedan planinar u majici s kratkim rukavima. Zamislio sam se zbog njega ali i zbog sebe: »Ili je on pomalo luckast ili sam ja zimogrozen!?. No na vrhu smo sreli još jednog hrabrog u kratkim rukavima!

Kako god, zategnem kapuljaču tehničke jakne i nastavim dalje »kao guska u maglu«. Prema procjeni temperatura nije ispod nule, ali naleti vjetra povećavaju osjećaj hladnoće. Srećom, greben je prostran i dovoljno širok tako da nema opasnosti pri kretanju. Na dijelu grebena koji je već bliže vrhu izlaze oni koji su uz pomoć dereza izašli izravno na greben. Susrećem se s nekim s kojima sam se, prema uputama članova HGSS-a, razdvojio na križanju staza tako da izgleda da izravan uspon nije donio posebnu prednost.

Na vrhu unatoč slaboj vidljivosti i vjetrovitom vremenu vlada dobro raspoloženje! Svi pogledavamo prema hrabrom planinaru u kratkim rukavima (zanimljivo je da je on s mora), ali zadovoljni smo sa svojim planinarskim jaknama. Dijana komentira: »treći put sam ovdje i treći put ništa ne vidim«. »Idući put idemo na ljeto

ŽELJKO VINKOVIC

Na najvišem vrhu Gorskog kotara

da uživamo u vidiku.« Dogovoren! Kratko se fotografiramo i idemo natrag prema skloništu.

Sad je kod skloništa prilična gužva jer se izmiješalo dio onih koji idu gore ali i oni koji silaze. Nećemo se zadržavati! Kao i obično, silazak je zahtjevniji ovaj put dodatno zbog sklikog polutvrdog snijega. Spustivši se sad već blizu Vrbovske poljane staza u snijegu ima na sve strane. Svatko pokušava pronaći prolaz gdje snijeg manje propada! Niti na Vrbovskoj poljani puno se ne zadržavamo, dio nastavlja prema Jančarici, dio nazad makadamom. Nas ovdje dočekuje auto kojim smo začas u naselju gdje domaćini već poslužuju topli grah.

Domaćini su pripremili stopenadeset porcija graha, a prodali stotinjak bonova, tako da ima i za nas koji nismo stigli kupiti bonove. Sreća naša, jer grah je »prva liga«! Dijana komentira da ovakav grah ni ona ne pripremi kod kuće. To je domaćima veliko priznanje jer ne bi ona priznala samo reda radi. Domaćini s osmijesima primaju naše čestitke za organiziranje pohoda i kuhanje graha. Pitaju nas: vidimo li se onda i nagodinu? Vidimo se dragi priatelji, hvala ne svemu. I dogodine!

priredio: Vjekoslav Kramberger, Požega

Značke HPD-a Bilogora iz Bjelovara

HPD Bilogora iz Bjelovara ima vrlo jednostavan i zanimljiv znak. Na njemu su tri panja na zelenom proplanku. Znak je izведен po uzoru na povijesni grb grada Bjelovara, ali umjesto utvrde u pozadini i vojnika s mušketom (pripadnika serežanske čete u Vojnoj krajini), stilizirana je niska gora koja simbolizira Bilogoru, te planinarska markacija pri vrhu. Znak Društva nepravilnoga je četverokutnog oblika, a toga su oblika i sve društvene značke te suvenirske značke planinarskog doma Kamenitovac.

Podružnica Hrvatskog planinarskog društva u Bjelovaru osnovana je na poticaj željezničara Viktora Borovečkog 24. lipnja 1924. i nazvana je Bilo-gora, po Bilogori, našoj najnižoj, ali vrlo prostranoj gori. Društvo djeluje niz godina, uz kratke prekide, uspone i padove, a uskoro će se obilježiti stogodišnjica organiziranog planinarstva u Bjelovaru. Od važnijih zbivanja u prošlosti svakako treba istaknuti dovršenje i svečano otvorenje planinarskog doma Kamenitovac (242 m) 1951. godine. Društvo je i danas vrlo aktivno u više sekcija, a prošle je godine uređena Poučna staza Bilogora, koja će svojom edukativnom misijom o prirodnom svijetu Bilogore najviše služiti najmlađim posjetiteljima planinarskog doma na Kamenitovcu. Svake godine polovicom travnja HPD Bilogora, kao domaćin, priređuje masovnu planinarsku manifestaciju »Proljeće u Bilogori«, kada kod planinarskog doma Kamenitovac ugošćuju brojna planinarska društva i organizira za njih lijepe izlete po Bilogori.

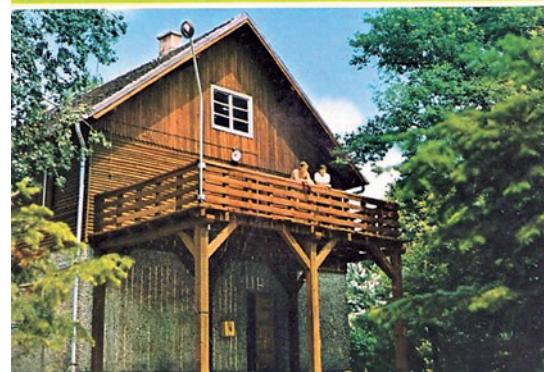
HPD Bilogora održava i planinarsku obilaznicu »Bilogorskim stazama«, obnovljenu 1993. Obilaznica ima četiri kontrolne točke, a za njihov su obilazak potrebna četiri sata vrlo ugodne šetnje bilogorskim šumama i obroncima. Značke obilaznice po Bilogori bit će jedna od sljedećih tema ove rubrike.

Grb grada Bjelovara

**Planinarski dom "Kamenitovac"
BILOGORA**

Starija razglednica planinarskog doma Kamenitovac

Prve značke Društva nastale su vjerojatno krajem pedesetih ili početkom šezdesetih godina prošlog stoljeća u Kasunovoj manufakturi u Zagrebu. Nakon njih naručivane su također emajlirane značke, nešto većih dimenzija, u dvjema bojama – zlatnoj i srebrnoj. Nastale su još dvije vrste društvenih značaka, izrađenih različitim tehnikama. Osim društvenih značaka, naručivane su i suvenirske značke s motivom planinarskog doma Kamenitovac, koje su se mogle kupiti u planinarskom domu. Vidljivo je više različitih serija nastalih u dužem razdoblju prije 1991., a ističe se značka iz 1976., kad se slavila 25. obljetnica doma na Kamenitovcu. Ni na jednoj znački nema oznake proizvođača, ali detalji su karakteristični za nekoliko hrvatskih proizvodnih tvrtki sitne plastike u bivšoj državi. Valja napomenuti da su sve značke iz kataloga nastale u razdoblju do 1991. i da HPD Bilogora poslije nije izdavao društvene značke.

1. Karakteristika: logo, osnovna značka društva pedesetih i šezdesetih godina 20. st.
Natpis: PD BILO-GORA BJELOVAR
Proizvođač: B. Kasun.
Izrada: bakar, emajl; igla.
Veličina: 18 x 13 mm.

2. Karakteristika: logo, osnovna značka društva sedamdesetih ili osamdesetih godina 20. st.
Natpis: PD BILO-GORA BJELOVAR
Proizvođač: bez oznake.
Izrada: pozlaćena niklana legura, emajl; igla.
Veličina: 19 x 15 mm.

3. Karakteristika: kao pod brojem 2.
Natpis: PD BILO-GORA BJELOVAR
Proizvođač: bez oznake.
Izrada: posrebrena niklana legura, emajl; igla.
Veličina: 19 x 15 mm.

4. Karakteristika: kao pod brojem 2.
Natpis: PD BILO-GORA BJELOVAR
Proizvođač: bez oznake.
Izrada: bakar, bojana; igla.
Veličina: 19 x 15 mm.

5. Karakteristika: kao pod brojem 2.
Natpis: PD BILO-GORA BJELOVAR
Proizvođač: bez oznake.
Izrada: pozlaćena bakrena legura, bojana, osmoljene površine; igla.
Veličina: 17 x 13 mm.

6. Karakteristika: suvenirska značka planinarskog doma Kamenitovac. U znak društva stiliziran je prikaz pl. doma.

Natpis: PD „BILOGORA“ BJELOVAR – KAMENITOVAC
Proizvođač: bez oznake.
Izrada: posrebrena bakrena legura, bojana; igla.
Veličina: 19 x 15 mm.

7. Karakteristika: kao pod brojem 6.
Natpis: PD „BILOGORA“ BJELOVAR – KAMENITOVAC
Proizvođač: bez oznake
Izrada: legura, bojana, osmoljene površine; igla.
Veličina: 19 x 15 mm.

8. Karakteristika: kao pod brojem 6.
Natpis: PD „BILOGORA“ BJELOVAR – KAMENITOVAC
Proizvođač: bez oznake.
Izrada: legura, bojana, osmoljene površine; igla.
Veličina: 19 x 15 mm

9. Karakteristika: kao pod brojem 6.
Natpis: PD „BILOGORA“ BJELOVAR – KAMENITOVAC
Proizvođač: bez oznake.
Izrada: legura, bojana, osmoljene površine; igla
Veličina: 19 x 15 mm.

10. Karakteristika: značka s proslave 25. godišnjice postojanja planinarskog doma.
Natpis: PD „BILOGORA“ BJELOVAR – KAMENITOVAC – 25.
Proizvođač: bez oznake.
Izrada: legura, bojana, osmoljene površine; igla.
Veličina: 19 x 15 mm.

Održani speleološki ispiti

Dana 29. siječnja 2021. održana je u prostorijama HGSS Stanice Zagreb u Bliznecu sjednica Izvršnog odbora Komisije za speleologiju HPS-a. Sastanak je vodio Damir Janton, njegov pročelnik. Toga je dana također održan Instruktorski seminar o speleološkoj edukaciji, koji je vodila Vinka Dubovečak, instruktorica speleologije i zamjenica pročelnika Komisije. Neki od zaključaka seminara jesu:

- Teme instruktorskih rada trebaju ujedno biti takve da se ti radovi mogu koristiti kao metodički priručnik za stručne seminare.
- Zamisao je da se u sljedećim nekoliko godina održe seminari o sljedećim temama: računalnoj obradi speleoloških nacrta i digitalnom topografskom snimanju speleoloških objekata, posebnim tehnikama istraživanja u podzemlju, speleološkoj fotografiji i videosnimaju, orientaciji te organizaciji speleoloških istraživanja.
- KS HPS izradit će unificirane prezentacije za održavanje predavanja u okviru programa speleološke škole. Kontaktirat će se autori knjige »Speleologija« s molbom da naprave podlogu za prezentacije za svoju temu, tako da se prezentacijom odgovori na ispitna pitanja za speleologa pripravnika.

Ispit za stručni naziv speleolog

Dana 30. i 31. siječnja 2021. održani su u prostorijama HGSS Stanice Zagreb speleološki ispiti za stručne nazive »instruktor speleologije« i »speleolog«. Domaćini ispita bili su članovi SU-a Međimurje iz Čakovca. Na ispitu su se instruktori i kandidati pridržavali epidemioloških mjera. Ispitnu komisiju činili su instruktori speleologije Ana Bakšić, Teo Barišić, Damir Basara, Josip Dadić, Vinka Dubovečak, Damir Janton, Igor Jelinić i Dalibor Paar, kandidatkinje za instruktora speleologije Denis Barnjak i Žana Marijanović te gorski spašavatelj Jure Šarić.

Prijavljene kandidatkinje za naziv »instruktor speleologije« uspješno su obranile svoje rade. Nove su instrukturice:

Denis Barnjak (SO PD Željezničar, Gospić, značka instruktor br. 129), s instruktorskim radom »Postavljanje sigurnosne niti u napredovanju kroz potopljene špiljske kanale«;

Žana Marijanović (Speleo8, Karlovac, značka instruktor br. 130), s instruktorskim radom »Minsko eksplozivna sredstva u speleološkim objektima«.

Od 13 prijavljenih kandidata za naziv »speleolog«, 11 ih je pristupilo ispitu. Svih 11 uspješno je položilo ispit te steklo naziv »speleolog«. Novi su speleolozi:

- Anita Trojanović (SO HPD Snježnica, Dubrovnik, značka speleolog br. 266)
- Goran Jerković (SO HPD Snježnica, Dubrovnik, značka speleolog br. 267)
- Paško Visković (SAK Ekstrem, Makarska, značka speleolog br. 268)
- Stipe Maleš (SO HPD Željezničar, Zagreb, značka speleolog br. 269)
- Valentina Kraš (SU Kraševski zviri, Ivanec, značka speleolog br. 270)
- Domagoj Čajko (SO PDS Velebit, Zagreb, značka speleolog br. 271), uz obvezu izrade i prezentiranja na speleološkoj školi teme »Orientacija«, s naglaskom na sadržaju topografske karte i vrstama koordinatnih sustava koji se upotrebljavaju u speleologiji)
- Ana Lipovac (SO PDS Velebit, Zagreb, značka speleolog br. 272)
- Pava Vidić (SO PDS Velebit, Zagreb, značka speleolog br. 273)
- Julija Capjak (SK »Ozren Lukić«, Zagreb, značka speleolog br. 274)
- Zvonimir Penava (SK »Ozren Lukić«, Zagreb, značka speleolog br. 275)
- Ivor Perković (SK »Ozren Lukić«, Zagreb, značka speleolog br. 276).

Razmatrajući znanje kandidata za naziv »speleolog«, ispitna je komisija zaključila sljedeće i dala ove preporuke:

- Treba poznavati razliku između opisa položaja i pristupa speleološkom objektu u osnovnom speleološkom zapisniku te točnije i sadržajnije opisivati speleološki objekt.
- Treba jasno definirati pojам duljine speleološkog objekta.
- Osobe koje stječu naziv »speleolog« moraju pročitati i poznavati dokumente godišnjeg dopuštenja za speleološka istraživanja, kao i dopuštenja za provođenje speleoloških edukacija koje izdaje nadležno ministarstvo.

Komisija je novim speleolozima i instrukturicama uručila prigodne darove – udžbenik »Speleologija II«, knjigu »Lukina jama« i brošuru Hrvatskoga planinarskog saveza.

Damir Janton i Vinka Dubovečak

PLANINARSKI PUTOVI

Paklenički planinarski put – tradicija se nastavlja

Paklenički planinarski put nastao je 1973. kao zamisao nekolicine zadarskih planinara okupljenih oko markacističke sekcije planinarskog društva Paklenica. Obilježavajući kontrolne točke, oni su nastojali obuhvatiti najljepše vidike područja Paklenice spajajući trasom planinarskog puta klance Velike i Male Paklenice. Naklada prvog izdanja dnevnika iznosila je 2000 primjeraka. Put je nakon otvorenja bio veoma dobro posjećen. Tek nakon 25 godina, u godinama poslije Domovinskog rata, odlučeno je da se obilaznica ponovno aktivira. U nju je dodana još jedna neobavezna kontrolna točka: vrh Vlaški grad iznad istoimenoga skloništa, a ostale su točke iste kao prije. I ovaj su put markacisti našeg društva odradili velik posao uređujući staze na trasi PPP-a, kao i pristupne staze.

Godina 2019. bila je jubilarna za PD Paklenica jer se obilježavala 120. obljetnica organiziranog planinarstva u Zadru, odnosno obljetnica osnutka TPD-a Liburnija u Zadru. Činilo se prigodnim obilježiti to i ponovnim aktiviranjem planinarske obilaznice koja je tijekom godina bila zapuštena. Novost je u novom izdanju PPP-a da više nema zadane trase puta, već se kontrolne točke mogu obilaziti proizvoljno. Na svim

KT-ima uzidani su metalni žigovi pa je potrebno nositi jastučić s tintom. Umjesto KT-a Ivine vodice dodan je KT Liburnija. Sve su kontrolne točke sada obvezne te ih je ukupno devet.

Radovi na prosjecanju i označavanju staza trajali su gotovo tri godine i bili su veoma zahtjevni. U njima je sudjelovalo tridesetak markacista PD-a Paklenica.

Cijena dnevnika je 50 kuna, a zajedno s novom HGSS-ovom kartom NP-a Paklenica 80 kuna. Može se naručiti telefonom ili e-mailom. Za sve informacije posjetite stranicu www.pdpaklenica.hr.

PD Paklenica, Zadar

Tri izdanja dnevnika Pakleničkog planinarskog puta

NOVA IZDANJA

Viki Grošelj: Krona Slovenije

U izdanju slovenskog izdavača Buča iz Ljubljane izašao je prošle godine zanimljiv vodič na slovenskom jeziku po kružnom putu oko Ljubljane, pod naslovom »Krona Slovenije«. Autor vodiča je poznati slovenski himalajac Viki Grošelj (1952.), koji je izveo jedanaest uspona na deset od četrnaest najviših vrhova Himalaje te je prvi slovenski planinar koji se popeo na najviše vrhove svih sedam kontinenta. Ova njegova knjiga zanimljiv je planinarski vodič po okolini slovenskog glavnog grada, koji omogućuje

atraktivne ture po lako dostupnim brdima i grebenima u okolini, a također i po najvišim slovenskim alpskim skupinama. Put povezuje Ljubljjanu preko škofjeloških brda i Donjeg Bohinja s Triglavom te se dalje preko Stola u Karavankama, Grintovca u Kamniško-Savinjskim Alpama, Kamniško-Bistriškog polja i Šmarne gore vraća u Guncle na rubu Ljubljane. Cijeli put podijeljen je u 10 etapa.

Knjiga ima 160 stranica, sadrži 15 zemljovidova i 30 fotografija iz zraka, a može se nabaviti za 17 eura kod izdavača, www.buca.si.

Mladen Kuka

Prisjećanje na 16. Skupštinu PSH/HPS prije trideset godina

Prebirući po osobnom, već požutjelom planinarskom arhivu pronašao sam nedavno zapise s 16. sjednice Skupštine Planinarskog saveza Hrvatske, održane 13. travnja 1991. u zgradi »Ina Trgovine« u Aveniji Većeslava Holjevca 10 u Zagrebu.

Teško se je dočarati atmosferu na samoj sjednici Skupštine, koja je trajala od 10:30 sati pa sve do 16:35

PISMA ČITATELJA

sati, na kojoj je bilo izneseno mnogo različitih stavova, mišljenja i prijedloga, a jedno posebno izdvajam, da se za promjenu naziva Planinarski savez Hrvatske (PSH) u Hrvatski planinarski savez (HPS) glasuje tajno. Većina nazočnih predstavnika tražila je javno glasovanje, a tako se naposljetku i glasovalo.

Od ukupno 144 predstavnika planinarskih udruga, na sjednici je sudjelovalo 96, odnosno dvije trećine predstavnika. Nabrojiti će samo važne odluke: 1. Usvojen je novi Statut Hrvatskog planinarskog saveza, 2. Donosena je odluka o promjeni naziva Planinarski savez Hrvatske u Hrvatski planinarski savez, s 94 glasa »za« i dva glasa »protiv«, 3. Donosena je odluka o promjeni naziva glasila »Naše planine« u »Hrvatski planinar«, iako je još na 15. sjednici Skupštine PSH-a 12. svibnja 1990. Tomislav Đurić predložio da se časopisu vrati stari naziv »Hrvatski planinar«. 4. Tajnim glasovanjem od više kandidata izabrana su nova tijela i dužnosnici HPS-a. Za predsjednika HPS-a izabran je ministar financija prof. dr. Marijan Hanžeković, za potpredsjednika prof. dr. Zoran Gomzi (PD Rade Končar), a za predsjednika Izvršnog odbora Darko Berljak. U Izvršni odbor izabratno je 10 članova koje je predložio Darko Berljak: Jure Bušljeta (PD Novi Zagreb), Vladimir Novak (PD Japetić, Samobor),

Jure Bušljeta na Dinari (1831 m) 2. lipnja 1984.

Rudolf Starić (PD Dubovac, Karlovac), Zdenko Anić (PDS Velebit, Zagreb), Željko Bukša (PD Sljeme, Zagreb), Željko Poljak (PD KBC Maksimir, Zagreb), Frano Mozetić (PD Hrvatska televizija, Zagreb), Tomislav Đurić (PD Priroda, Zagreb), Anton Filipčić (PD Glas Istre, Pula) i Ivica Piljić (PD Mosor, Split).

Na sjednici Skupštine iz Planinarskog društva Novi Zagreb prisustvovali su Branimir Gojak, aktualni predstavnik Društva u Skupštine PSH/HPS, Vilim Strašek kao kandidat za Sud časti i Jure Bušljeta kao

član Predsjedništva PSH-a i predstavnik Društva u Skupštini PSH u prošlom (1986. - 1990.) sazivu i kao kandidat za člana Izvršnog odbora PSH/HPS. Ponosan sam na svoje sudjelovanje u tim zbivanjima, kada je domoljublje velike većine nas došlo do izražaja. Nedugo potom, 20. travnja 1991. pristupio sam u obranu Hrvatske, pa je moje djelatno sudjelovanje u tijelima HPS stvarno, a sredinom 1993. i formalno prestalo zbog obveza i službe u Hrvatskim oružanim snagama.

Jure Bušljeta

VIJESTI

Otkrivena spomen-ploča na mjestu osnutka HGSS-a

Dana 24. veljače otkrivena je spomen-ploča na pročelju zgrade u Masarykovoj 1 u Zagrebu, u kojoj je istoga dana 1950. održana Osnivačka skupština Gorske službe spašavanja u Hrvatskoj. Djelovala je kao interna služba i stručna komisija tadašnjega Planinarskog saveza Hrvatske.

Hrvatska gorska služba spašavanja (HGSS) od tada je prerasla u službu javnog karaktera i djelovanja od visokog državnog interesa. HGSS je u 70 godina

Istaknuti članovi Hrvatske gorske službe spašavanja na mjestu gdje je Služba 1950. osnovana

HGSS

HGSS

Spomen-ploču otkrio je Zlatko Smerke

aktivnog djelovanja sudjelovao u više od deset tisuća akcija spašavanja. Više od tisuću visoko motiviranih volontera, raspoređenih u 25 stanica i 40 ispostava, godišnje intervenira 800 puta na području cijele Hrvatske.

»Prije 71 godinu, na ovoj lokaciji, kat iznad postavljene spomen-ploče, osnovana je Gorska služba spašavanja u Hrvatskoj. Nažalost, zbog epidemiološkog stanja nismo je mogli postaviti u okviru obilježavanja zaista velike obljetnice, značajnih 70 godina postojanja i djelovanja HGSS-a. Ovo je stoga jedno u nizu obilježja HGSS-a i odavanje priznanja svima onima koji su osnovali našu službu i krčili put gorskom spašavanju u Hrvatskoj. Na taj smo se način zahvalili i svima onima koji su prepoznali potrebu za osnivanjem HGSS-a. Mi i dalje nastavljamo baštiniti tradiciju gorskog spašavanja istim žarom kao i prije 71 godinu te pomažemo svima kojima je naša pomoć potrebna«, istaknuo je Josip Granić, pročelnik HGSS-a.

Čast otkrivanja ploče pripala je najstarijem članu, a ujedno i članu s najdužim stažem u HGSS-u, Zlatku Smerkeu. Zlatko je 65 godina života utkao u gorsko spašavanje, pripadnik je i jedan od osnivača Varaždinske stanice HGSS-a. Bio je i prvi Hrvat na nekoj ekspediciji, 1964. na Kavkazu, a njegova knjiga »Planinarstvo i alpinizam« bila je 40 godina jedini udžbenik takve vrste u Hrvatskoj, a svojevremeno i glavna literatura iz koje se učilo za GSS ispite.

»Alpinistički pripravnik bio sam od 1952. i nakon zapaženih penjačkih uspona dobio sam 1960. titulu alpinista. U GSS-u sam nakon školovanja stekao naziv gorskog spašavatelja. Ta ljubav traje već 65 godina. Nakon preseljenja u Varaždin, 1972., potaknuo sam, uz ostale kolege, osnivanje HGSS stanice Varaždin«, kazao je Zlatko Smerke, gorski spašavatelj stanice Varaždin.

Darko Berljak

Planinarska aplikacija za mobilne uređaje s operativnim sustavom Android

Hrvatski planinarski savez pripremio je i u veljači pustio u rad planinarsku aplikaciju za mobilne telefone s operativnim sustavom Android.

Aplikacija eHPS omogućuje jednostavno pretraživanje i pregledavanje podataka o svim hrvatskim planinarskim domovima, kućama i skloništima, svim kontrolnim točkama Hrvatske planinarske obilaznice te planinarskim obilaznicama u Hrvatskoj. Svaka planinarska kuća i vrh predstavljeni su atraktivnom fotografijom, među kojima je i mnogo zračnih snimaka, snimljenih bespilotnom letjelicom. Planinare će posebno razveseliti poveznice koje omogućuju prikaz lokaliteta na Interaktivnoj planinarskoj karti Hrvatske. Aplikacija također omogućuje pretraživanje aktualnih podataka o svim udrugama članicama HPS-a, tijelima i komisijama HPS-a, a nudi još mnoštvo korisnih podataka o hrvatskom planinarstvu. Na glavnom sučelju izmjenjuje se desetak atraktivnih fotografija iz hrvatskih planina.

Aplikacija je besplatna, a može se preuzeti s web-stranice HPS-a (u apk formatu). Autor aplikacije je Darko Grundler.

Na webu HPS-a dostupne su i prije objavljene internetske aplikacije eHPS i infoHPS. Za pristup tim aplikacijama potrebna je internetska veza, dok se nova aplikacija izravno instalira na mobilni uređaj i može se koristiti neovisno o internetskoj vezi. Alan Čaplar

Ulaganja u planinarsku infrastrukturu u Nacionalnoj razvojnoj strategiji Republike Hrvatske do 2030.

U veljači 2021. usvojena je u Hrvatskom saboru Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine (NRS 2030), jedan od strateških razvojnih dokumenata u svim djelatnostima na nacionalnoj razini. Cijela strategija dostupna je na mrežnoj stranici *hrvatska2030.hr*, a za planinarstvo je važna jer je njome jasno utvrđeno strateško opredjeljenje Republike Hrvatske za promoviranje planinarskih sadržaja i ulaganja u planinarsku infrastrukturu – planinarske domove i putove.

Strateški cilj 5. »Zdrav, aktivran i kvalitetan život« NRS-a 2030 obuhvaća pet prioritetnih područja javnih politika. Strategijom je posebno naglašena važnost unaprjeđenja zdravog i aktivnog života građana bavljenjem sportom i rekreacijom, a u vezi s time izričito se navodi nužnost promidžbe i ulaganja u planinarske sadržaje i infrastrukturu: »S ciljem poticanja zdravog i aktivnog života promovirat će se biciklistički i planinarski sadržaji i povezana infrastruktura te će se ulagati u njih.« (NRS 2030, str. 81).

Planinarsku infrastrukturu u Hrvatskoj čini razgranata mreža koju čini više od 6500 kilometara obilježenih planinarskih putova te 160 planinarskih domova, kuća i skloništa, o kojima se skrbe Hrvatski planinarski savez i udruge članice Saveza. Ta je infrastruktura osobito važna ne samo za više desetaka tisuća registriranih planinara, nego i za mnogo širi krug posjetitelja koji dolaze u planine radi zdravlja i rekreatije, uključujući i sve više turista iz inozemstva. Svima njima nužno je osigurati najveću moguću sigurnost pri kretanju i boravku u hrvatskim planinama.

Planinarama je dobro poznato da je riječ o izrazito važnoj javnoj infrastrukturi: većina planinarskih objekata u vlasništvu je Republike Hrvatske ili jedinica lokalne samouprave, a markirani putovi svojevrstan su nastavak javne prometne infrastrukture u planinskim područjima i ujedno najveći sportski objekt u Hrvatskoj. Štoviše, budući da su mnoga planinska područja ujedno zaštićena kao nacionalni parkovi i parkovi prirode, planinarski putovi i domovi ujedno predstavljaju i ključnu posjetiteljsku infrastrukturu tih parkova (Sjeverni Velebit, Paklenica, Risnjak, Velebit, Učka, Biokovo, Papuk, Medvednica, Žumberak i Samoborsko gorje, a odnedavno i Dinara).

Bitno je obilježje svih oblika planinarske infrastrukture potreba za stalnim održavanjem jer su objekti u nepovoljnim planinskim uvjetima više izloženi propadanju. Osim vremenskih okolnosti u zimsko doba godine, velik je izazov i njihova udaljenost od urbanih središta i prometnica te od druge komunalne infrastrukture. Dodatna je okolnost što

zbog sezonskoga karaktera, posjećenosti samo u dane vikenda i drugih čimbenika, prihodi ostvareni poslovanjem planinarskih objekata često nisu dostatni ni za njihovo samoodržanje, a kamoli za veća ulaganja.

Iako su planinarski putovi i objekti nedvojbeno važni, i premda se broj posjetitelja hrvatskih planina stalno povećava, na najvišoj razini, nažalost, dosad nije uspostavljen stabilan, održiv ni učinkovit model ulaganja javnih sredstava u planinarsku infrastrukturu. Upravo zato treba pozdraviti NRS 2030 i njegovo jasno određenje o promoviranju planinarskih sadržaja i ulaganju u planinarsku infrastrukturu kao osnovu za znatnije iskorake u tom pogledu.

Unatoč svim poteškoćama i izazovima, a imajući u vidu činjenicu da je funkcionalna infrastruktura važan preduvjet za sigurnost planinarenja, Hrvatski planinarski savez i planinarske udruge ulažu znatne napore i novac u održavanje i unaprjeđenje infrastrukture u hrvatskim planinama. HPS već godinama, stalno i redovito vlastitim sredstvima sufinancira obnovu, održavanje i uređenje planinarskih domova, kuća i skloništa. Ipak, već se više godina zapaža da potrebe na terenu znatno premašuju finansijske mogućnosti i amaterske, volonterske kapacitete planinara i planinarskih udruga, jer planinarska, razmjerno skromna sredstva, ne omogućavaju ozbiljnija investicijska ulaganja, a infrastruktura zbog starosti i intenzivnoga korištenja sve više iziskuje upravo takva ulaganja.

HPS se stalno zalaže za uspostavljanje konkretnih, primjenjivih i održivih modela ulaganja u planinarsku infrastrukturu, ističući da je ta vrsta ulaganja ujedno i oblik prijeko potrebne potpore održivom razvoju brdsko-planinskih područja. Naša je djelatnost izravno usmjerena k potpori svih vrsta planinarskih sadržaja te stvaranju uvjeta za siguran i ugodan boravak u prirodi svih onih koji posjećuju planine radi zdravlja i rekreatije, a NRS 2030, s odrednicama o planinarskim sadržajima i infrastrukturni, svakako je dobro uporište za sve daljnje razvojne korake u tom smjeru.

Alan Čaplar

HPD KAPELA

Planinarsko sklonište Miroslav Hirtz poslije obnove 2020.

DVADESET GODINA ZAJEDNO U AKCIJI

IGLU ŠPORT

